

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่ง
ขอเสนอสาระสำคัญตามลำดับ ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้
ภาษาไทย
  - 1.1 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทย
  - 1.2 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง
  - 1.3 คุณภาพผู้เรียน
2. ความสามารถในการเขียนบรรยายหรือกรอง
  - 2.1 ความหมายของบรรยายหรือกรอง
  - 2.2 ประเภทของบรรยายหรือกรองในระดับประถมศึกษา
  - 2.3 คุณค่าของบรรยายหรือกรอง
  - 2.4 การสอนเขียนบรรยายหรือกรอง
  - 2.5 การวัดความสามารถในการเขียนบรรยายหรือกรอง
3. การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้เพลงเป็นสื่อ
  - 3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
  - 3.2 หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
  - 3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
  - 3.4 การบูรณาการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
  - 3.5 การเรียนรู้โดยใช้เพลงเป็นสื่อ
4. การจัดการเรียนรู้แบบปกติ
  - 4.1 ความหมายการเรียนรู้แบบปกติ
  - 4.2 ลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
  - 4.3 ขั้นตอนการสอนแบบปกติ
5. เจตคติต่อการเขียนบรรยายหรือกรอง
  - 5.1 ความหมายของเจตคติ
  - 5.2 องค์ประกอบของเจตคติ
  - 5.3 การวัดเจตคติ
  - 5.4 เจตคติต่อการเขียนบรรยายหรือกรอง

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 31) กล่าวว่า ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบกิจกรรม การงาน และดำรงชีวิตร่วมกัน ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ พัฒนาระบวนการคิดวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ ให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี และสุนทรียภาพ เป็นสมบัติล้ำค่าควรแก่การเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบสาน ให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

ภาษาไทยเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนจนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ต้องมีประสิทธิภาพ และเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง

การอ่าน การอ่านออกเสียงคำ ประโยค การอ่านบทร้อยแก้ว คำประพันธ์ชนิดต่างๆ การอ่านในใจเพื่อสร้างความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้จากสิ่งที่อ่าน เพื่อนำไป ปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

การเขียน การเขียนสะกดตามอักษรวิธี การเขียนสื่อสาร โดยใช้ถ้อยคำและรูปแบบต่างๆ ของการเขียน ซึ่งรวมถึงการเขียนเรียงความ ย่อความ รายงานชนิดต่างๆ การเขียนตามจินตนาการ วิเคราะห์วิจารณ์ และเขียนเชิงสร้างสรรค์

การฟัง การดู และการพูด การฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ การพูดแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก พูดส่าคำบ่นเรื่องราวต่างๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผล การพูดในโอกาสต่างๆ ทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ และการพูดเพื่อนำใจ

หลักการใช้ภาษาไทย ธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของภาษาไทย การใช้ภาษาให้ถูกต้องเหมาะสมกับโอกาสและบุคคล การแต่งบทประพันธ์ประเภทต่างๆ และอิทธิพลของภาษาต่างประเทศในภาษาไทย

วรรณคดีและวรรณกรรม วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมเพื่อศึกษาข้อมูล แนวความคิด คุณค่าของงานประพันธ์ และความเพลิดเพลิน การเรียนรู้และทำความเข้าใจบทเห่ บทร้องเล่นของเด็ก เพลงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของไทย ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึก

คิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีต และความงดงามของภาษา เพื่อให้
เกิดความซาบซึ้งและภูมิใจ ในบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

1. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทย

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษา ค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด และ ความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

2. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐานท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหา ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

ตาราง 1 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 การอ่าน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.6	<p>1. อ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและ บท ร้อยกรองได้ถูกต้อง</p> <p>2. อธิบายความหมายของคำ ประโยคและข้อความที่เป็นโวหาร</p> <p>3. อ่านเรื่องสั้น ๆ อย่างหลากหลาย โดยจับเวลาแล้วถามเกี่ยวกับเรื่อง ที่อ่าน</p> <p>4. แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจาก เรื่องที่อ่าน</p> <p>5. อธิบายการนำความรู้และความคิด จากเรื่องที่อ่านไปตัดสินใจ แก้ปัญหา ในการดำเนินชีวิต</p>	<p>การอ่านออกเสียงและการบอกความหมาย ของบทร้อยแก้ว และบทร้อยกรอง ประกอบด้วย</p> <ul style="list-style-type: none"> - คำที่มีพยัญชนะควบกล้ำ - คำที่มีอักษรนำ - คำที่มีตัวการ์นต์ - คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ - อักษรย่อและเครื่องหมายวรรคตอน - วัน เดือน ปีแบบไทย - ข้อความที่เป็นโวหารต่าง ๆ - ส่วนวนเปรียบเทียบ <p>การอ่านบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะ</p> <p>การอ่านจับใจความจากสื่อต่าง ๆ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - เรื่องสั้น ๆ - นิทานและเพลงพื้นบ้าน - บทความ - พระบรมราโชวาท - สารคดี - เรื่องสั้น - งานเขียนประเภทโน้มน้าว - บทโฆษณา - ข่าว และเหตุการณ์สำคัญ <p>การอ่านเร็ว</p>
ป.6	6. อ่านงานเขียนเชิงอธิบาย คำสั่ง ข้อแนะนำ และปฏิบัติตาม	<p>การอ่านงานเขียนเชิงอธิบาย คำสั่ง ข้อแนะนำ และปฏิบัติตาม</p> <ul style="list-style-type: none"> - การใช้พจนานุกรม - การปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันในสังคม - ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน และการ ใช้สถานที่สาธารณะในชุมชนและท้องถิ่น

ตาราง 1 (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
	7. อธิบายความหมายของข้อมูล จาก การอ่านแผนผัง แผนที่ แผนภูมิ และกราฟ	การอ่านข้อมูลจากแผนผัง แผนที่ แผนภูมิ และกราฟ
	8. อ่านหนังสือตามความสนใจ และ อธิบายคุณค่าที่ได้รับ	การอ่านหนังสือตามความสนใจ เช่น - หนังสือที่นักเรียนสนใจและเหมาะสมกับวัย - หนังสืออ่านที่ครูและนักเรียนกำหนดร่วมกัน
	9. มีมารยาทในการอ่าน	มารยาทในการอ่าน

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 15-16)

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงาน การศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

ตาราง 2 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 2 การเขียน

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.6	1. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด และครึ่งบรรทัด	การคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและ ครึ่ง บรรทัดตามรูปแบบการเขียนตัวอักษรไทย
	2. เขียนสื่อสารโดยใช้คำได้ถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสม	การเขียนสื่อสาร เช่น - คำขวัญ - คำอวยพร - ประกาศ
	3. เขียนแผนภาพโครงเรื่องและ แผนภาพความคิดเพื่อใช้พัฒนา งานเขียน	การเขียนแผนภาพโครงเรื่องและแผนภาพ ความคิด
	4. เขียนเรียงความ	การเขียนเรียงความ

ตาราง 2 (ต่อ)

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.6	5. เขียนย่อความจากเรื่องที่อ่าน	การเขียนย่อความจากสื่อต่างๆ เช่น นิทาน ความเรียงประเภทต่างๆ ประกาศ แจ้งความ แถลงการณ์ จดหมาย คำสอน โอวาท คำปราศรัย สุนทรพจน์ รายงาน ระเบียบ คำสั่ง
	6. เขียนจดหมายส่วนตัว	การเขียนจดหมายส่วนตัว - จดหมายขอโทษ - จดหมายแสดงความขอบคุณ - จดหมายแสดงความเห็นใจ - จดหมายแสดงความยินดี
	7. กรอกแบบรายการต่างๆ	การกรอกแบบรายการ - แบบคำร้องต่างๆ - ใบสมัครศึกษาต่อ - แบบฝากส่งพัสดุและไปรษณีย์ภัณฑ์
	8. เขียนเรื่องตามจินตนาการและสร้างสรรค์	การเขียนเรื่องตามจินตนาการและสร้างสรรค์
	9. มีมารยาทในการเขียน	มารยาทในการเขียน

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 27-28)

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐานที่ 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูด แสดงความรู้ ความคิด และความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

ตาราง 3 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.6	<ol style="list-style-type: none"> 1. พูดแสดงความรู้ ความเข้าใจ จุดประสงค์ของเรื่องที่ฟังและดู 2. ตั้งคำถามและตอบคำถามเชิงเหตุผล จากเรื่องที่ฟังและดู 3. วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือจากการฟังและดูสื่อโฆษณาอย่างมีเหตุผล 4. พูดยางานเรื่องหรือประเด็นที่ศึกษาค้นคว้าจากการฟัง การดู และการสนทนา 5. พูดโน้มน้าวอย่างมีเหตุผล และน่าเชื่อถือ 6. มีมารยาทในการฟัง การดู และการพูด 	<p>การพูดแสดงความรู้ ความเข้าใจในจุดประสงค์ของเรื่องที่ฟังและดูจากสื่อต่างๆ ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - สื่อสิ่งพิมพ์ - สื่ออิเล็กทรอนิกส์ <p>การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือจากการฟังและดูสื่อโฆษณา</p> <p>การรายงาน เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพูดลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน - การพูดลำดับเหตุการณ์ <p>การพูดโน้มน้าวในสถานการณ์ต่างๆ เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเลือกตั้งกรรมการนักเรียน - การรณรงค์ด้านต่างๆ - การโต้วาที <p>มารยาทในการฟัง การดู และการพูด</p>

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 41-42)

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและ พลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

ตาราง 4 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.6	1. วิเคราะห์ชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค	ชนิดของคำ - คำนาม - คำสรรพนาม - คำกริยา - คำวิเศษณ์ - คำบุพบท - คำเชื่อม - คำอุทาน
	2. ใช้คำได้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล	คำราชาศัพท์ ระดับภาษา ภาษาถิ่น
	3. รวบรวมและบอกความหมายของคำภาษาต่างประเทศที่ใช้ในภาษาไทย	คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ
	4. ระบุลักษณะของประโยค	กลุ่มคำหรือวลี ประโยคสามัญ ประโยครวม ประโยคซ้อน
	5. แต่งบทร้อยกรอง	กลอนสุภาพ
	6. วิเคราะห์และเปรียบเทียบสำนวนที่เป็นคำพังเพย และสุภาษิต	สำนวนที่เป็นคำพังเพย และสุภาษิต

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 49)

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

ตาราง 5 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ป.6	1. แสดงความคิดเห็นจากวรรณคดีหรือวรรณกรรมที่อ่าน	วรรณคดีและวรรณกรรม เช่น - นิทานพื้นบ้านท้องถิ่นตนเองและท้องถิ่น
	2. เล่านิทานพื้นบ้านท้องถิ่นตนเองและนิทานพื้นบ้านของท้องถิ่นอื่น	- นิทานคติธรรม - เพลงพื้นบ้าน
	3. อธิบายคุณค่าของวรรณคดี และวรรณกรรมที่อ่านและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง	- วรรณคดีและวรรณกรรมในบทเรียนและตามความสนใจ
	4. ท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดและบทร้อยกรองที่มีคุณค่าตามความสนใจ	บทอาขยานและบทร้อยกรองที่มีคุณค่า - บทอาขยานตามที่กำหนด - บทร้อยกรองตามความสนใจ

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 55-56)

ภูมิปัญญาทางภาษาเป็นความรู้ทางภาษา วรรณกรรมท้องถิ่น บทเพลง สุภาษิต คำพังเพยในแต่ละท้องถิ่น ที่ได้ใช้ภาษาในการสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมทางสังคมที่ต่างกัน โดยนำภูมิปัญญาทางภาษาในการสั่งสอนอบรมพิธีการต่างๆ การบันเทิงหรือการละเล่น มีการแต่งเป็นคำประพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ทั้งนิทาน นิทานปรัมปรา คำานาน บทเพลง บทร้องเล่น บทเห่กล่อม บทสวดต่างๆ บททำขวัญ เพื่อประโยชน์ทางสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประจำถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 หน้า 31)

3. คุณภาพผู้เรียน

นอกจากการกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้เป็นไปแนวทางเดียวกันแล้ว หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานยังได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

อ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะได้ถูกต้อง อธิบายความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัยของคำ ประโยค ข้อความ ส่วนวนโวหาร จากเรื่องที่อ่าน เข้าใจคำแนะนำ คำอธิบายในคู่มือต่างๆ แยกแยะข้อคิดเห็นและข้อเท็จจริง รวมทั้งจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านและนำความรู้ความคิดจากเรื่องที่อ่านไปตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ มีมารยาทและมีนิสัยรักการอ่าน และเห็นคุณค่าสิ่งที่อ่าน

มีทักษะในการคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัด เขียนสะกดคำ แต่งประโยคและเขียนข้อความ ตลอดจนเขียนสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำชัดเจนเหมาะสม ใช้แผนภาพ

โครงเรื่องและแผนภาพความคิด เพื่อพัฒนางานเขียน เขียนเรียงความ ย่อความ จดหมาย ส่วนตัว กรอกแบบรายการต่างๆ เขียนแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น เขียนเรื่องตามจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ และมีมารยาทในการเขียน

ผู้ทดสอบความรู้ ความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังและดู เล่าเรื่องย่อหรือสรุปจากเรื่องที่ฟังและดู ตั้งคำถาม ตอบคำถามจากเรื่องที่ฟังและดู รวมทั้งประเมินความน่าเชื่อถือจากการฟังและดูโฆษณาอย่างมีเหตุผล ผู้ติดตามลำดับขั้นตอนเรื่องต่างๆ อย่างชัดเจน ผู้รายงานหรือประเด็นค้นคว้าจาก การฟัง การดู การสนทนา และพูดโน้มน้าวได้อย่างมีเหตุผล รวมทั้งมีมารยาทในการดูและพูด

สะกดคำและเข้าใจความหมายของคำ สำนวน คำพังเพยและสุภาษิต รู้และเข้าใจชนิดและหน้าที่ของคำในประโยค ชนิดของประโยค และคำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ใช้คำราชาศัพท์และคำสุภาพได้อย่างเหมาะสม แต่งประโยค แต่งบทร้อยกรองประเภทกลอนสี่ กลอนสุภาพ และกาพย์ยานี ๑๑

เข้าใจและเห็นคุณค่าวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน เล่านิทานพื้นบ้าน ร้องเพลงพื้นบ้านของท้องถิ่น นำข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่านไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และท่องจำบทอาขยานตามที่กำหนดได้

จากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย บทร้อยกรองอันเป็นมรดกของชาติ ซึ่งอยู่ในสาระที่ 4 มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษา และหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษาและรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ ตัวชี้วัดที่ 5 แต่งบทร้อยกรอง หากครูเลือกใช้วิธีสอนและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้แก่ นักเรียนก็จะเป็นการพัฒนา ด้านด้านความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวเด็กได้

ความสามารถในการเขียนบทร้อยกรอง

1. ความหมายของบทร้อยกรอง

พระยาอนุমানราชธน (2514, หน้า 15) ได้ให้ความหมายบทร้อยกรองไว้ว่า ร้อยกรองหมายถึง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งมีถ้อยคำที่นำมาประกอบประพันธ์กัน มีขนาดมาตราเสียงสูงต่ำ หนักเบา และสั้นยาวตามรูปแบบ (pattern) ที่กำหนดไว้

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2522, หน้า 1) ได้กล่าวถึงความหมายบทร้อยกรองไว้ว่า ร้อยกรองมีความหมายตรงกันข้ามกับร้อยแก้ว คือหมายถึงคำประพันธ์ที่มีแบบแผนบังคับหรือฉันทลักษณ์ ซึ่งได้แก่เสียงสัมผัส เสียงหนัก เสียงเบา จำนวนคำในวรรค และจำนวนวรรคในหนึ่งบท เป็นต้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 931) ได้ให้ความหมายบทร้อยกรองไว้ว่า ร้อยกรองหมายถึง การแต่งหนังสือให้มีความไพเราะ

เรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นระเบียบแห่งบัญญัติตามฉันทลักษณ์ หรือคำประพันธ์ถ้อยคำที่เรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์

นามานุกรมภาษาอังกฤษของเว็บสเตอร์ (Webster, 1980, p. 110) ได้กำหนดความหมายของร้อยกรองหรือกวีนิพนธ์ (poetry) ไว้ว่า

1. ศิลปะ ทฤษฎี หรือโครงสร้างของงานกวี
2. กวีนิพนธ์หรือผลงานการประพันธ์ร้อยกรอง
3. คุณสมบัติของกวีนิพนธ์ ศิลปะ อารมณ์ และวิญญาณแห่งร้อยกรอง
4. การพรรณนาหรือการสร้างสรรคคุณสมบัติของกวีนิพนธ์ ศิลปะ อารมณ์ และวิญญาณแห่งร้อยกรอง

จากความหมายดังกล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ร้อยกรอง หมายถึง การนำถ้อยคำมาประพันธ์ตามแบบแผนบังคับด้วยจังหวะของคำเป็นสำคัญ หรือที่เรียกว่า ฉันทลักษณ์ ของบทร้อยกรองแต่ละประเภทและทำให้มีความงาม ความไพเราะของภาษา

2. ประเภทของบทร้อยกรองในระดับประถมศึกษา

ร้อยกรองแต่ละประเภทจะมีฉันทลักษณ์ ซึ่งจำกัดจำนวนคำมีกำหนดคณะบังคับเสียงและสัมผัสตามแต่ฉันทลักษณ์ของร้อยกรองแต่ละชนิด จึงกำหนดเป็นลักษณะบังคับของคำประพันธ์

ปราณี สุรสิทธิ์ (2549, หน้า 343-344) กล่าวว่าลักษณะบังคับของคำประพันธ์ 9 ประเภทมีดังนี้

1. คณะ คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับรูปแบบของร้อยกรองแต่ละประเภท ประกอบด้วยส่วนย่อย ๆ คือ บท บาท วรรค คำ โดยคณะมักจะบอกไว้ด้วยตัวเลข เช่น กลอนแปดหมายความว่า ในวรรคหนึ่งของกลอนนี้มี 8 คำ

ลักษณะบังคับข้อนี้สำคัญมาก ร้อยกรองทุกประเภทจะต้องมีคณะ คณะเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดรูปแบบของร้อยกรองแต่ละชนิดให้เป็นระเบียบเพื่อใช้เป็นหลักในการแต่งต่อไป

2. พยางค์ คือ เสียงที่เปล่งออกมาครั้งหนึ่ง เป็นส่วนหนึ่งของคำ ร้อยกรองแต่ละชนิดมีการกำหนดพยางค์ไว้แน่นอนว่า วรรคหนึ่งมีกี่พยางค์ โดยการนับพยางค์นั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะบังคับของร้อยกรองแต่ละประเภท

3. สัมผัส คือ ลักษณะบังคับให้ใช้คำคล้องจองกัน สัมผัสเป็นลักษณะที่สำคัญที่สุดในการเขียนบทร้อยกรอง ชนิดของการสัมผัสมีดังนี้

- 3.1 สัมผัสสระ ได้แก่คำที่มีเสียงสระพ้องกันตามมาตรา ถ้าเป็นคำที่มีตัวสะกดก็ต้องเป็นตัวสะกดแม่เดียวกัน เช่น

ตา สัมผัสกับ นา ปลา ยา คำ

พิน สัมผัส ริน ศิลป์ ดิน

คำที่สัมผัสสระ จะใช้วรรณยุกต์ต่างกันได้แต่จะไม่ใช้สระเสียงสั้นสัมผัสกับสระเสียงยาว

3.2 สัมผัสอักษร ได้แก่ คำที่ใช้พยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน อาจเป็นตัวอักษรที่เป็นพยัญชนะเดียวกัน คือ พยัญชนะที่มีเสียงสูงต่ำเข้าคู่กันก็ได้ เช่น

แรง สัมผัสอักษรกับ ธิบ ราน รอ

ขึ้น สัมผัสอักษรกับ ฉ่า ช่อ ฉาบ

คลอง สัมผัสอักษรกับ ควู ครว ครวญ

3.3 สัมผัสนอก เป็นสัมผัสบังคับ ได้แก่ สัมผัสที่ส่งและรับกันนอกวรรค เช่น ในกลอนแปด คำสุดท้ายของวรรคแรกจะไปสัมผัสกับคำที่ 3 หรือคำที่ 5 ของวรรคต่อไป เช่น

“จะพูดจาปราศรัยกับใครนั้น อย่าตะคังตะคอกให้เดือดหู

คำว่า นั้น สัมผัสกับ คัง เช่นนี้ถือเป็นสัมผัสนอกและขณะเดียวกันก็เป็นสัมผัสสระด้วย จึงมีข้อสังเกตว่า สัมผัสนอกนั้นใช้แต่สัมผัสสระ

3.4 สัมผัสใน เป็นสัมผัสไม่บังคับ มีคำสัมผัสคล้องจองกันอยู่ภายในวรรคเดียวกัน อาจเป็นสัมผัสสระ หรือสัมผัสอักษรก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม สัมผัสในจะช่วยทำให้บทร้อยกรองมีความไพเราะขึ้น

4. คำครุ ลหุ เป็นคำที่บังคับใช้ เฉพาะร้อยกรองประเภทฉันทะนั้น คำครุใช้เครื่องหมายแทนเหมือนไม้หันอากาศคือ (˘) ส่วนคำลหุ ใช้เครื่องหมายแทนเหมือนสระอุ คือ (˙)

คำครุ (˘) เป็นคำที่มีเสียงหนัก ได้แก่ คำทุกคำที่ประสมกับสระเสียงยาวในแม่ ก.กา และคำที่ประสมกับสระเสียงสั้นหรือเสียงยาวที่มีตัวสะกดทั้งหมด รวมทั้งคำที่ประสมด้วยสระอำ ไอ โอ เอ เพราะสระพวกนั้นก็เป็นสระเสียงยาว

คำลหุ (˙) เป็นคำที่มีเสียงเบา ได้แก่ คำที่ประสมกับสระเสียงสั้นในแม่ ก.กา และคำที่ใช้พยัญชนะตัวเดียว ก็ ละ ธ บั

5. คำเอก คำโท หมายถึง พยางค์ที่บังคับด้วย ไม้เอกและไม้โทสำหรับใช้กับร้อยกรองประเภทโคลง มีข้อกำหนด ดังนี้

คำเอก ได้แก่ พยางค์ที่มีวรรณยุกต์เอกบังคับทั้งหมด และพยางค์ที่เป็นคำตายทั้งหมด จะเป็นเสียงวรรณยุกต์ใดก็ได้ รวมทั้งคำที่ไม่เคยใช้วรรณยุกต์เอก แต่เอามาแปลงใช้โดยเปลี่ยนวรรณยุกต์เป็นเอก เรียกว่า เอกโทษ

คำโท ได้แก่ พยางค์ที่มีวรรณยุกต์โทบังคับ ไม่ว่าจะออกเสียงเป็นเสียงวรรณยุกต์โท หรือคำโทที่เป็นเสียงวรรณยุกต์ตรี รวมทั้งคำที่ไม่เคยใช้วรรณยุกต์โท แต่เอามาแปลงใช้โดยเปลี่ยนวรรณยุกต์เป็นโท เรียกว่า โทโทษ

6. คำเป็น คำตาย หมายถึง คำที่มีวิธีสังเกตได้ดังนี้

คำเป็น ได้แก่ พยางค์เสียงยาวในมาตรา ก.กา กับพยางค์ที่ประสมสระอำ ไอ โอ เอา และพยางค์ที่เป็นมาตรา กง กน กม เกย เกอว

คำตาย ได้แก่ พยางค์เสียงสั้นในมาตรา ก.กา และพยางค์ที่เป็นมาตรา กก กค กบ

7. เสียงวรรณยุกต์ หมายถึง คำที่มีเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 5 เสียง เป็นลักษณะสำคัญที่บังคับใช้ในกลอน และกาพย์บางชนิด

8. คำนำ หมายถึง คำขึ้นต้นของบทประพันธ์ร้อยกรอง ซึ่งบางชนิดกำหนดคำนำไว้โดยแน่นอน เช่น เมื่อนั้น บัดนี้ เอ๋ย

9. คำสร้อย เป็นคำที่ใช้เติมลงท้ายวรรค ท้ายบาท หรือท้ายบท เพื่อความไพเราะหรือเพื่อให้ข้อความเต็ม

ประเภทของคำร้อยกรอง

คำร้อยกรองของไทยจำแนกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 5 ประเภท คือ กาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ ร่าย โดยประเภทบทร้อยกรองที่ปรากฏในระดับประถมศึกษา ได้แก่ กาพย์ ยานี ๑๑ กลอนสี่ กลอนหก กลอนแปด กลอนดอกสร้อย และโคลงสี่สุภาพ แต่ละประเภทมีลักษณะทางร้อยกรอง ดังนี้

1. กาพย์ยานี๑๑ มีบังคับ 4 ประการ ได้แก่ คณะ พยางค์ สัมผัสและเสียงวรรณยุกต์

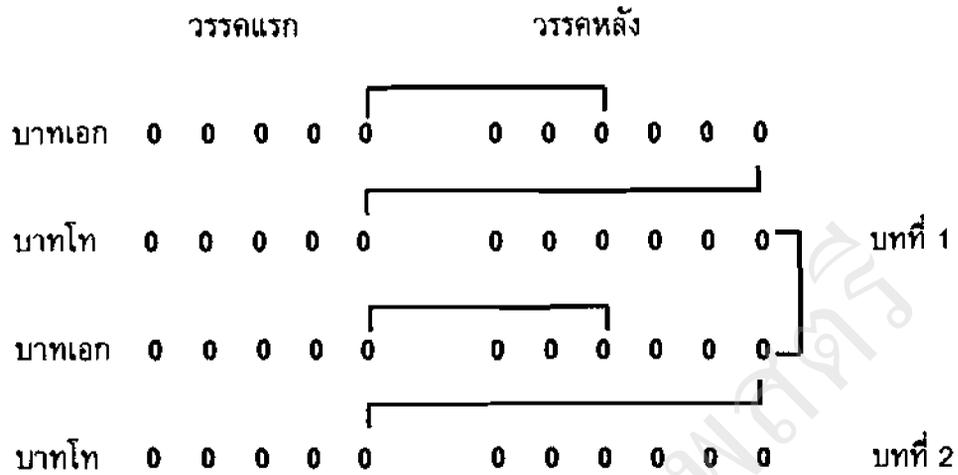
ก. คณะ คณะของกาพย์ยานี๑๑ มีดังนี้

กาพย์ยานี 1 บทมี 2 บาท บาทที่ 1 เรียกว่า บาทเอก บาทที่ 2 เรียกว่า บาทโท แต่ละบาทมีบาทละ 2 วรรค คือ วรรคแรกและวรรคหลัง

ข. พยางค์ พยางค์หรือคำในวรรคแรกมี 5 คำ วรรคหลังมี 6 คำ เช่นนี้ ทั้ง บาทเอกและบาทโท ฉะนั้นจึงนับจำนวนคำได้บาทละ 11 คำ ดังแผนผังดังต่อไปนี้

วรรคแรก					วรรคหลัง					
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 (1 บาท)

ค. สัมผัส สัมผัสของภาพยานี๑๑ มีดังนี้

ในบาทเอก คำสุดท้ายของวรรคแรก สัมผัสกับ คำที่ 3 ของวรรคหลัง คำสุดท้ายของวรรคหลัง สัมผัสกับ คำสุดท้ายของวรรคแรกในบาทโท และคำสุดท้ายของวรรคหลัง ในบาทโท สัมผัสกับ คำสุดท้ายของวรรคหลัง ของบาทต่อไป

ง. เสียงวรรณยุกต์ตามสัมผัสบังคับของภาพยานี๑๑ มีดังนี้

คำที่รับสัมผัสไม่ควรเป็นคำที่มีเสียงเดียวกับคำที่ส่งสัมผัส เมื่อส่งสัมผัส ด้วยคำว่า ควร ก็ไม่ควรรับด้วยคำ ควร ญ และคำสุดท้ายของวรรคหลังของบาทโท ใช้เสียงวรรณยุกต์สามัญและจัตวา

ตัวอย่างภาพยานี๑๑ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ภาพยานีสำเนา	สิบเอ็ดคำจ่าย่ากลาย
วรรคหน้าห้าคำหมาย	วรรคหลังหกยกแสดง
ครูลุหนั้น	ไม่สำคัญอย่าระแวง
สัมผัสต้องจัดแจง	ให้ถูกต้องตามวิธี

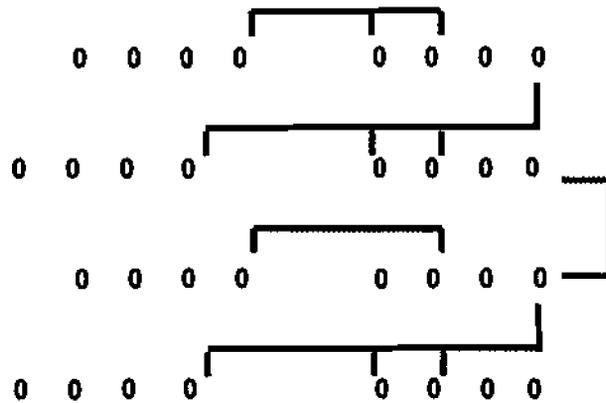
2. กลอน

ลักษณะบังคับของกลอนมี 7 ประการ คือ คณะ พยางค์ สัมผัส เสียงวรรณยุกต์ คำเป็น คำตาย คำนำ และคำสร้อย

บทร้อยกรองประเภทกลอนที่กำหนดให้เรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คุณภาพผู้เรียนเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แต่งบทร้อยกรองประเภทกลอนสี่ กลอนสุภาพได้

2.1 กลอนสี่หรือร้อยกรองสี่คำ

กลอนสี่บทหนึ่งมี 2 บาท ในกลอนวรรคหนึ่งจะบรรจุคำ 4 คำ โดยมีสัมผัสบังคับทางฉันทลักษณ์ ดังนี้

คำท่ายวรรคแรกส่งสัมผัสกับคำที่ 1 หรือคำที่ 2 ของวรรคที่สองและคำท่ายวรรคที่สองส่งสัมผัสมายังคำท่ายวรรคที่สาม ส่วนคำท่ายวรรคที่สาม อาจส่งสัมผัสมายังคำที่ 1 หรือคำที่ 2 ของวรรคที่ 4 ด้วยก็ได้

ตัวอย่างกลอนสี่

โลกนี้มีใคร	ห่างใยเมตตา
รักเราเท่าฟ้า	อบรมดกเดือน
แม่เรายังใหญ่	หาใครมาเหมือน
จงอย่าลืมเลือน	เร่งตอบแทนคุณ

2.2 กลอนหก มีสัมผัสบังคับ 4 ประการคือคณะ พยางค์ สัมผัสและเสียงวรรณยุกต์

ก. คณะ

กลอนบทหนึ่งมี 2 บาท บาทที่ 1 เรียกว่าบาทเอก มี 2 วรรค คือ วรรคสดับ และวรรครับ บาทที่ 2 เรียกว่าบาทโท มี 2 วรรค คือ วรรครอง และวรรคส่ง

ข. พยางค์

ในกลอนวรรคหนึ่งจะบรรจุคำ 6 – 7 คำ

ค. สัมผัส

กลอนหกแต่ละวรรคจะแบ่งจังหวะได้ดังนี้

กลอนวรรคใดมี 6 คำ แบ่งเป็น 2 / 2 / 2

กลอนวรรคใดมี 7 คำ แบ่งเป็น 2 / 2 / 3

โดยมีแผนผังบังคับทางฉันทลักษณ์ ดังนี้

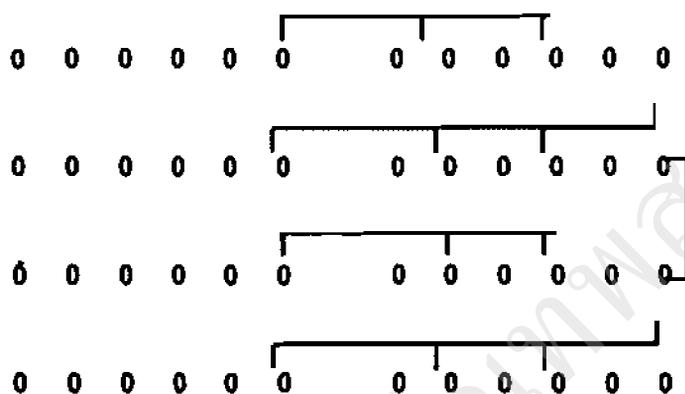
คำท่ายวรรคสดับ ส่งสัมผัสมาบังคับที่ 2 หรือ 4 ของวรรครับ

คำท่ายวรรครับ ส่งสัมผัสมายังคำท่ายวรรครอง

คำท่ายวรรครอง ส่งสัมผัสมายังคำที่ 2 หรือ 4 ของวรรคส่ง

ง. เสียงวรรณยุกต์

เสียงวรรณยุกต์ของกลอนหก เป็นลักษณะเดียวกับกลอนแปด

ตัวอย่างบทหรือกรองประเภทกลอนหกในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ลิ่วลิ่ว/ลอยล่อง/ท่องฟ้า

นภา/เปิดทาง/กว้างใส

คั่นเมฆ/พุ่งสูง/กระโร

หวิวใจ/ไหวหวั่น/พริ้นเกรง

นี่ใคร/จะไป/ไหนกัน

โยฉันท/จึงมา/นอนเขลง

หรือใคร/ไว้ศักดิ์/นักเลง

ชมเหง/กันเล่น/หรือไร

2.3 กลอนแปดหรือกลอนสุภาพ

ก. คณะ กลอนแปดหนึ่งบทมี 2 บาท บาทที่ 1 เรียกว่า บาทเอก มี 2 วรรค คือวรรคสดับและวรรครับ บาทที่ 2 เรียกว่าบาทโท มี 2 วรรค คือ วรรครองและวรรคส่ง

ข. พยางค์ ในกลอนวรรคหนึ่งจะบรรจุคำไว้ 8 คำรวม 4 วรรค เป็น 32 คำ

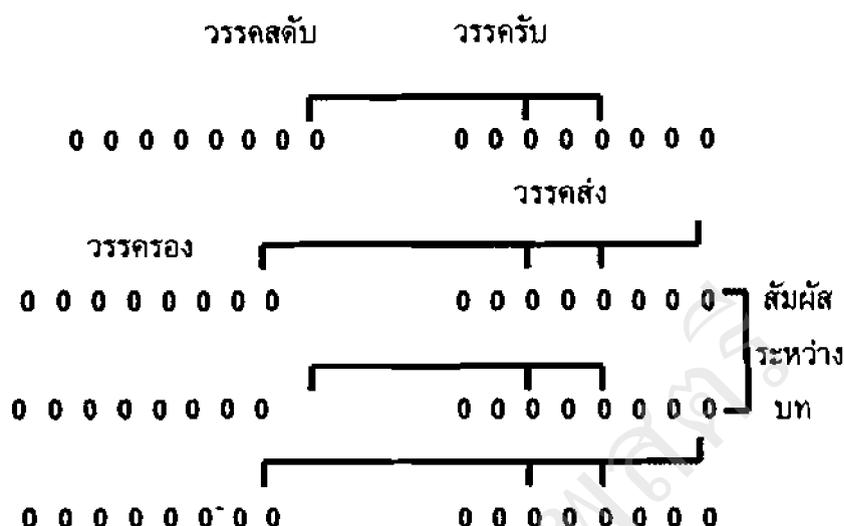
ค. สัมผัส กลอนแปดแต่ละวรรคแบ่งเป็นจังหวะได้ 3 จังหวะ คือ

กลอนวรรคใดมี 7 คำ แบ่งเป็น 2 / 2 / 3

กลอนวรรคใดมี 8 คำ แบ่งเป็น 3 / 2 / 3

กลอนวรรคใดมี 9 คำ แบ่งเป็น 3 / 3 / 3

สัมผัสบังคับของกลอนแปด กำหนดไว้ดังนี้

1. คำสุดท้ายของบรรณศิลป์ ส่งไปยังคำสุดจังหวะแรกและคำสุดจังหวะที่ 2 ของบรรณศิลป์ (คือคำที่ 3 หรือคำที่ 5) หรือคำแรกของจังหวะที่หนึ่งหรือที่สอง
2. คำสุดท้ายของบรรณศิลป์ สัมผัสกับคำสุดท้ายของบรรณศิลป์
3. คำสุดท้ายของบรรณศิลป์ ส่งสัมผัสกับบรรณศิลป์ ส่งไปยังคำสุดจังหวะแรกและคำสุดจังหวะที่ 2 ของบรรณศิลป์

ง. เสียงวรรณยุกต์

คำสุดท้ายของบรรณศิลป์ ใช้วรรณยุกต์ได้ทั้ง 5 เสียง

คำสุดท้ายของบรรณศิลป์ ใช้เสียงจัตวา หรือเสียงโทกับเสียงเอก เสียงตรี ไม่ค่อยนิยมใช้และไม่ใช้เสียงสามัญ

คำสุดท้ายของบรรณศิลป์ ใช้เสียงวรรณยุกต์สามัญและตรี โดยไม่ใช้เสียงวรรณยุกต์ร่วมกับคำสุดท้ายในบรรณศิลป์

คำสุดท้ายของบรรณศิลป์ ใช้เสียงสามัญกับเสียงตรี ไม่ใช้เสียงจัตวา และไม่ลงท้ายด้วยสระเสียงเดียวกับคำที่ลงท้ายในบรรณศิลป์และบรรณศิลป์

ตัวอย่างบทหรือกรอนประเภทกลอนแปด ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โนนไฉ่/ดวงอาทิตย์/แสงเจิดจ้า
เป็นจตุรรม/แสงสว่าง/อันพร่างพราย
ล้อมด้วย/ดาวเคราะห์/ถึงเก้าดวง
ค่างหมุนรอบ/ดวงอาทิตย์/ชั่วดึก

เจ้าเงาะ/ศูนย์กลาง/ดาวทั้งหลาย
เปล่งประกาย/พลังเจ้า/ประคามี
ได้โชติช่วง/เพราะแสง/สุริย์ศรี
สร้างทิวา/ราตรี/บันดาลดล

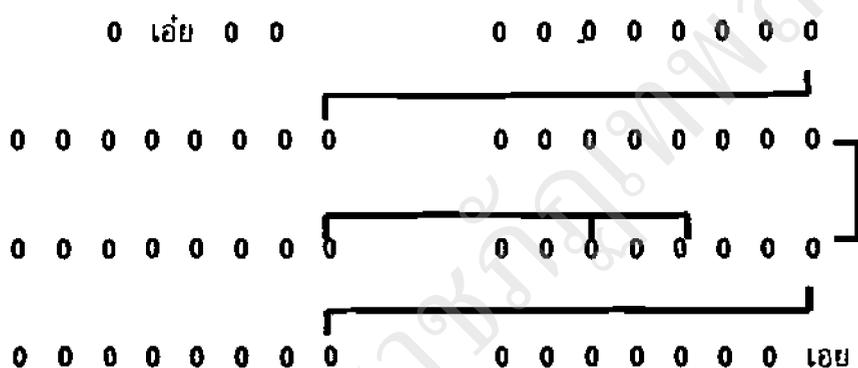
2.4 กลอนดอกสร้อย ซึ่งมีลักษณะเหมือนกลอนสุภาพ เพียงแต่ขึ้นต้นด้วย
เอ๋ย ลงท้ายด้วยเอ๋ย

ก. คณะ

คณะของกลอนดอกสร้อยมี 2 บท บทละ 4 วรรค

ข. พยางค์

ในกลอนแต่ละวรรคมีได้ตั้งแต่ 6 ถึง 8 คำ วรรคแรกของบาทเอกมี 4
คำ คำที่ 2 ต้องเป็นเอ๋ย คำที่ 1 กับคำที่ 3 ซ้ำคำเดียวกัน คำที่ 4 เป็นคำอื่นที่มีความหมายรับกัน
ลักษณะคำประพันธ์

วรรคสุดท้ายของบทที่ 2 ต้องลงท้ายด้วยคำว่าเอ๋ยกลอนดอกสร้อยมี
สัมผัสทางฉันทลักษณ์และเสียงวรรณยุกต์ เช่นเดียวกับกลอนแปดตัวอย่างบทร้อยกรองประเภท
กลอนดอกสร้อย ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

แมวเอ๋ยแมวเหมียว

รูปร่างประเปรี้ยวเป็นหน้าหงาย

ร้องเรียกเหมียวเหมียวเดี๋ยวก็มา

เคล้าแข้งเคล้าขาน่าเอ็นดู

รู้จักเอารักเข้าต่อตั้ง

คำคำซำนั่งระวังหนู

ควรนับว่ามีนาคัตัญญ

พอดูอย่างไว้ใส่ใจเอ๋ย

ในที่นี้ ผู้วิจัยทำการพัฒนาความสามารถการเขียนบทร้อยกรองสำหรับนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 คือ กาพย์ยานี ๑๑ กลอนสี่และกลอนสุภาพ ตามที่หลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถแต่งบทร้อยกรองประเภท
กลอนสี่ กลอนสุภาพ และกาพย์ยานี ๑๑

3. คุณค่าของร้อยกรอง

สุจิต เพียรชอบ (2539, หน้า 38) ได้อธิบายคุณค่าของงานประพันธ์ สรุปได้ดังนี้

1. งานประพันธ์ร้อยกรองมีคุณค่าต่อผู้แต่งเป็นอันมาก ได้แก่การที่ผู้แต่งได้แสดงความสามารถในการประพันธ์ ได้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ได้มีโอกาสให้ข้อคิด ได้มีสิทธิ์เสนอประสบการณ์ ได้แสดงออกด้านอารมณ์ ได้ชื่นชมแสดงจินตนาการและได้แสดงออกด้านความคิดดำเนินชีวิต

2. งานประพันธ์ร้อยกรองนั้นมีคุณค่าต่อผู้อ่านเป็นอันมาก เพราะช่วยให้อารมณ์เร้าจินตนาการ ขยายความรู้ สร้างภูมิปัญญา เกิดความคิด ความสุขสนุกสนาน เบิกบานอารมณ์

3. วรรณกรรมร้อยกรองมีประโยชน์ต่อสังคมเป็นอันมาก เพราะเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่แสดงให้เห็นวัฒนธรรมและความเจริญของประเทศชาติ เป็นสิ่งแสดงภูมิปัญญาไทยให้ปรากฏ เป็นมรดกที่คนในชาติมีความภาคภูมิใจ

จิตภัทร์ อุปรวิทยานันท์ (2543, หน้า 215-218) ได้กล่าวว่า บทร้อยกรองมีคุณค่าต่อเด็ก ๆ คุณค่าเหล่านั้นคือ ความละเอียดอ่อนในจิตใจ บทร้อยกรองจะเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่จะช่วยให้เด็กมีจิตใจอ่อนโยนและเป็นคนดีของสังคมต่อไป คุณค่าของร้อยกรองที่สำคัญมีดังนี้

1. คุณค่าทางด้านสุนทรียะ คือความไพเราะงดงามในด้านการแสดงออกของกวีซึ่งแสดงออกมาในรูปของอารมณ์สะเทือนใจ (emotion) ในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ในรูปของความรัก ความพลัดพราก ความสนุกสนานรื่นเริง ความตลกขบขัน และความงดงามของธรรมชาติ

2. ให้คุณค่าทางด้านประสบการณ์ของกวีที่ถ่ายทอดมาสู่ผู้อ่าน บทร้อยกรองให้ประสบการณ์ทั้งมวลที่ฝังแน่นในใจของกวี

3. ให้คุณค่าทางสติปัญญา ให้ประสบการณ์ทั้งมวลแก่ชีวิต ให้ความคิดที่ดั่งามให้สติระลึกรู้ถึงความเป็นไปของชีวิต

4. ให้คุณค่าทางด้านความสามารถสนุกสนานเพลิดเพลิน จังหวะลีลาการใช้คำสัมผัสเสียงต่าง ๆ ก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และตลกขบขันแก่ผู้อ่าน

5. ให้คุณค่าทางความรู้สึกที่เป็นพลังภายใน ก่อให้เกิดความรู้สึกอันเป็นพลังเจียมที่ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นในจิตใจของเด็กพลังนั้นจะเป็นพลังสร้างสรรค์ที่ทำให้เด็กมีความเข้มแข็งพร้อมที่จะต่อสู้โลกและชีวิตยามอ่อนแอหรือทุกข์ท้อ ภาษาในร้อยกรองจะช่วยปลดปล่อยและให้กำลังใจให้พร้อมที่จะก้าวไปข้างหน้าเพื่ออนาคตต่อไป

6. ให้คุณค่าในแง่ของการสั่งสอนและอบรม บทร้อยกรองที่ดีนอกจากจะให้ความรื่นรมย์เป็นอันดับแรกแล้วยังช่วยอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดีด้วย

สรุปได้ว่า บทร้อยกรอง มีคุณค่าทางจิตใจมีความซาบซึ้ง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีความคิดที่ดั่งาม มีการริเริ่มสร้างสรรค์

4. การสอนเขียนร้อยกรอง

การเขียนบทร้อยกรองเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกทักษะการเขียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผู้เรียนจะเขียนร้อยกรองได้ดีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ ดังมีผู้ให้ความเห็นไว้ดังนี้

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2523, หน้า 10) ได้กล่าวถึงการสอนเขียนบทร้อยกรองไว้ว่า การเขียนบทร้อยกรองนี้อาจเริ่มต้นด้วยวิธีง่าย ๆ เช่น หาบทร้อยกรองที่ไพเราะมาอ่านให้นักเรียนฟังและแนะนำให้นักเรียนสังเกตว่าเราสามารถเลือกเฟ้นถ้อยคำมาใช้ได้อย่างประณีตเพียงไร ในขั้นแรกการฝึกให้แต่งอาจจะยาวอยู่บ้าง แต่ก็พอจะเริ่มด้วยการหาคำมาเติมช่องว่างให้มีเสียงสัมผัสตามลักษณะของคำประพันธ์นั้น ๆ

ศิวกานท์ ปทุมสูตร (2533, หน้า 15-25) กล่าวถึง การสอนบทร้อยกรองไม่ควรเริ่มด้วยการสอนฉันทลักษณ์ เพราะจะทำให้เด็กเบื่อและมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเขียนบทร้อยกรองเริ่มแรกต้องฝึกให้เด็กรู้จักคิด แสดงความคิดเห็น และเขียนข้อความแบบสั้น ๆ พอได้ใจความอย่างอิสระก่อน ขั้นต่อไปให้ฝึกนำความคิด คือ ฝึกความคิดอย่างต่อเนื่องโดยเริ่มมีคำสัมผัสบ้าง แต่จะเป็นสัมผัสเสียงอักษร ไม่เน้นสัมผัสสระ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กรู้จักการเลือกใช้ถ้อยคำอย่างหลากหลาย ซึ่งจะเป็นพื้นฐานต่อการเขียนบทร้อยกรองที่มีฉันทลักษณ์ต่อไป

ในการแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองทุกชนิด ผู้แต่งต้องเข้าใจลักษณะบังคับ จะต้องรู้จักเลือกใช้คำให้หลากหลาย เพื่อให้เกิดความไพเราะ และช่วยในการรับส่งสัมผัส หากใช้คำหนึ่งแล้ว ไม่อาจสัมผัสกันได้ ก็ใช้อีกคำหนึ่ง ซึ่งมีความหมายเดียวกัน เช่น

ดอกไม้ – ผกาบุปผามาลี มาลา บุชบา

ผู้หญิง – นงคราญ นงราม กัลยา นารี บังอร

ป่า – ดง ไพร พนา

ชีวิต – ชีวิตีชีวา ชีวิตัน

โกรธ – ชัดเคือง โมโห โกรธา

นก – สกฤณา ปักษาบุหร่ง

นักเรียนก็จะเกิดการเรียนรู้ เกิดความสนุกสนานและเกิดความมุ่งมั่นภายในจิตใจ ทั้งยังจะเกิดแรงบันดาลใจที่จะพยายามหาทางฝึกฝนจนสามารถแต่งเองได้ (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2549, หน้า 158)

ดังนั้น การสอนเขียนบทร้อยกรองให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษา ควรเริ่มจากการสร้างจิตพิสัยก่อน เป็นการสร้างแรงบันดาลใจในการเขียนบทร้อยกรองด้วยสถานการณ์ที่น่าสนใจในสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเกิดความคิดจินตนาการ และมีความรู้สึกอยากเขียนบทร้อยกรอง เป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเขียนบทร้อยกรอง ต่อจากนั้นจึงเป็นการให้ความรู้ด้านทักษะพิสัย โดยฝึกถ่ายทอดความคิดจากจินตนาการที่สร้างสรรค์ออกมาเป็นคำพูดและภาษาเขียนง่าย ๆ ที่ไม่เน้นสัมผัสบังคับ จึงสอนให้

นักเรียนเกิดพุทพหุพิสัย เมื่อนักเรียนรู้จักบทร้อยกรองและฉันทลักษณ์ของบทร้อยกรอง ก็เริ่มจากสถานการณ์ที่ทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการเขียนบทร้อยกรองโดยหาฉันทลักษณ์จากเพลงที่ครูนำมาเป็นสื่อหรือแบ่งกลุ่มกันหาประเภทของบทร้อยกรองในเพลงและให้นักเรียนมีความอิสระในการคิด มีความสุขในการเขียนและภาคภูมิใจในผลงาน

5. การวัดและประเมินความสามารถในการเขียนบทร้อยกรอง

การประเมินผลความสามารถการเขียนบทร้อยกรอง เป็นการพิจารณาตัดสินที่จำเป็นต้องใช้วิธีการหลาย ๆ ด้านประกอบเข้าด้วยกัน เพราะงานเขียนร้อยกรองมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากงานเขียนร้อยแก้ว ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวทางในการประเมินผลไว้หลายท่านดังนี้

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2516, หน้า 169 - 215) ได้ให้ข้อพิจารณาการประเมินผล การเขียนบทร้อยกรอง สรุปได้ดังนี้ การเขียนให้ดีนั้นการเขียนจะต้องไม่บกพร่องในการใช้คำ เนื้อความ สัมผัส ความคิด การถ่ายทอดความคิด ความมีชีวิตชีวา การใช้โวหารเปรียบเทียบ และการใช้อุปมาความคิดที่สัมฤทธิ์ผลได้ มีความคิดที่แสดงถึงปฏิภาณ

สุจริต เพียรชอบ, และ สายใจ อินทร์พรหม (2523, หน้า 165) ได้กล่าวว่า การประเมินผลงานเขียนคำประพันธ์ร้อยกรองควรมีเกณฑ์ที่แน่นอน นักเรียนจะได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลทุกครั้ง ครูไม่ควรถือตัวเองเป็นเกณฑ์ แต่ควรประเมินพัฒนาการและความก้าวหน้าทางการเขียนของนักเรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (2526, หน้า 65) ได้ให้แนวในการประเมินผลงานเขียนบทร้อยกรองไว้ว่า ในด้านรูปแบบได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร่าย ไม่ว่าจะเขียนร้อยกรองในรูปแบบใดก็ตาม ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้คือ ฉันทลักษณ์ อักษรวิธี กวีโวหารและการนำเสนอ

ประกาศรี สิริอำไพ (2531, หน้า 83-84) กล่าวถึงการวิเคราะห์งานเขียนร้อยกรองว่าสิ่งที่ต้องพิจารณา คือ แนวคิดและเนื้อหา การใช้ภาษา ท่วงทำนองการเขียน และรูปแบบโครงสร้างงานเขียน เลือกรสรถ้อยคำตามเกณฑ์ของอสังการศาสตร์ คือ ประกอบด้วยคุณ มีความหมายของคำที่ให้แก่คิดสร้างสรรค์ มีคุณประโยชน์สามารถนำไปใช้ในชีวิต มีรส คือ ความรู้สึกซาบซึ้งประทับใจ

บรู๊ค และวาร์เรน (Brook, & Warren, 1960, p. 23) ได้กล่าวเกี่ยวกับการประเมินผลงานร้อยกรองว่า เมื่อนักเรียนแต่งร้อยกรองแล้วควรให้เพื่อนช่วยกันตัดสิน โดยสร้างเกณฑ์ตัดสินดังนี้

1. ความคิดริเริ่มที่ไม่ซ้ำแบบใคร เป็นตัวของตัวเอง
2. การเลือกคำใช้ในเรื่อง ตลอดจนการใช้จินตนาการในการเขียน
3. แบบแผนรูปแบบของบทร้อยกรอง

การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้เพลงเป็นสื่อ

1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นทฤษฎีที่ สุมณฑา พรหมบุญ (2540, หน้า 1-74) เป็นหัวหน้าผู้เชี่ยวชาญพัฒนาขึ้นจุดเน้นของการเรียนรู้ คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางด้านจิตใจ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้รับการฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การแสวงหาความรู้ การคิด การจัดการกับความรู้ การแสดงออก การสร้างความรู้ใหม่ และการทำงานกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) เป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคคลทั้งด้านความรู้ ทักษะคิด และทักษะได้เป็นอย่างดี ผ่านการสังเคราะห์จากผลวิเคราะห์ของการศึกษาวิจัยรูปแบบการเรียนรู้หลายรูปแบบ (meta analysis) จนได้โครงสร้างพื้นฐานของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย วงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (experiential learning) ผสมผสานกับกระบวนการกลุ่ม (group process) เพราะในแต่ละองค์ประกอบของวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์นั้น ผู้เรียนแต่ละคนซึ่งมีประสบการณ์คิดตัวมา จะสามารถใช้ประสบการณ์ของตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนทดลองใช้ความรู้ที่เรียนมาไปสู่การปฏิบัติได้ดีนั้น ต้องผ่านกระบวนการกลุ่ม ฉะนั้นการให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยกันทำงานให้บรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นทฤษฎีที่สำคัญในจำนวน 5 ทฤษฎี ที่เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน พ.ศ. 2544 นักการศึกษาได้กล่าวถึงการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ดังนี้

สมใจ ปราบพล (2544, หน้า 13-14) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่นักเรียนแต่ละคน มีส่วนร่วมโดยการเอาจิตใจเข้าร่วมทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม อาศัยหลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้รับการฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการบันทึกความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการความรู้ ทักษะการแสดงออก ทักษะการสร้างความรู้ใหม่ และทักษะการทำงานกลุ่ม

อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2545, หน้า 41) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจเลือกบทเรียนที่ต้องการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มหรือศึกษาด้วยตนเอง นักเรียนจะร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ฝึกปฏิบัติการวางแผนการทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันและทำรายงานผลการเรียนรู้

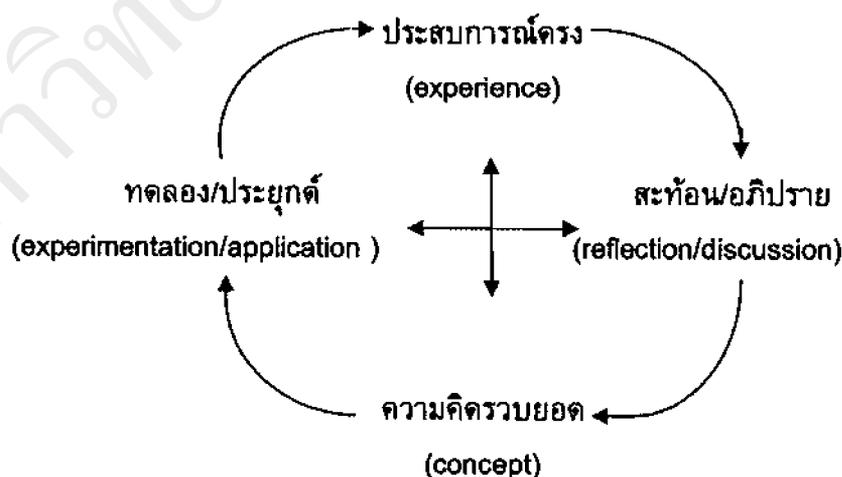
สุมณฑา พรหมบุญ, และอรพรรณ พรสีมา (2549, หน้า 34-35) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยเตรียมนักเรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตจริงเพราะลักษณะของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับฝึกหัดขอต่อการเรียนรู้ของตนเอง ได้ลงมือ

ปฏิบัติ ทำกิจกรรมกลุ่ม ฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ทักษะการบริหาร การจัดการ การเป็นผู้นำผู้ตาม และที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริงของนักเรียน มากที่สุดวิธีหนึ่ง อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนความเป็นประชาธิปไตยโดยฝึกการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ช่วยให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ต่อผู้สอน ต่อสถานศึกษาและต่อสังคม

ที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จะทำให้นักเรียนได้ค้นพบตนเอง เข้าใจความต้องการและทราบถึงระดับความสามารถของตนเอง ได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้รับการฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ ทักษะการบริหาร การจัดการ การเป็นผู้นำผู้ตาม ฝึกทักษะการบันทึกความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการกับความรู้ ทักษะการแสดงออก ทักษะการสร้างความรู้ใหม่ และทักษะการทำงานอื่น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนา ไปสู่การเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สอน ผู้ปกครอง และสังคม ปรารถนาอย่างยิ่ง

2. หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

สมณฑา พรหมบุญ (2540 ,หน้า 16) กล่าวว่า หลักการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการสร้างความรู้โดยนักเรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้เอง เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของนักเรียน ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง นักเรียนสามารถกำหนดหลักการที่ได้จากการปฏิบัติและสามารถประยุกต์ใช้ทฤษฎีหรือหลักการได้อย่างถูกต้อง เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกันเอง ก่อให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพ 2 รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ที่มา : สมณฑา พรหมบุญ 2540, หน้า 16.

1. **ขั้นประสบการณ์ (experience)** ในการจัดการเรียน เนื้อหาที่ใช้ในการให้ความรู้ หรือนำไปสู่การสอนทักษะต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่มีประสบการณ์อยู่ก่อนแล้ว องค์ประกอบที่เป็นประสบการณ์นี้ผู้สอนจะพยายามกระตุ้นให้นักเรียนซึ่งมีประสบการณ์อยู่ก่อน แล้วดึงประสบการณ์ของตัวเองออกมาใช้ในการเรียนรู้ และสามารถแบ่งปันประสบการณ์ที่ เหมือนหรือแตกต่างไปจากตนเองได้ ขึ้นอยู่กับการใช้กระบวนการกลุ่มของผู้สอน การที่ผู้สอน พยายามให้นักเรียนดึงประสบการณ์มาใช้ในการเรียนจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งนักเรียนและผู้ สอนดังนี้

1.1 นักเรียน การที่นักเรียนได้ดึงประสบการณ์ของตนเองออกมานำเสนอ ร่วมกับเพื่อน ๆ จะทำให้นักเรียนรู้สึกที่ตัวเองได้มีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง มีความ สำคัญที่มีคนฟังเรื่องราวของตนเอง และได้รับโอกาสรับรู้เรื่องราวของคนอื่น ซึ่งจะทำให้มีความรู้ เพิ่มขึ้น ทำให้ สมพันธ์ภาพในกลุ่มนักเรียนเป็นไปด้วยดี

1.2 ผู้สอน ไม่ต้องเสียเวลาในการอธิบายหรือยกตัวอย่างนักเรียนฟัง เพียงแต่ ใช้เวลาเล็กน้อยกระตุ้นให้นักเรียนได้เล่าประสบการณ์ของตนเอง ผู้สอนอาจใช้ใบชี้แจงกำหนด กิจกรรม ของนักเรียนในการนำเสนอประสบการณ์ ในกรณีที่นักเรียนไม่มีประสบการณ์ในเรื่องที่ จะสอนหรือมีน้อย ผู้สอนอาจจะยกกรณีตัวอย่าง หรือสถานการณ์ก็ได้

2. **ขั้นการสะท้อนและอภิปราย (reflection and discussion)** นักเรียนจะได้แสดง ความคิดเห็น และความรู้สึกของตนเองแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้กำหนด ประเด็นการวิเคราะห์ วิจารณ์ นักเรียนจะได้เรียนรู้ถึงความคิด ความรู้สึกของคนอื่นที่ต่างไปจาก ตนเอง จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้กว้างขวางขึ้น และผลสะท้อนความคิดเห็นเป็นการอภิปราย จะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลาย หรือมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้นนอกจากนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้ถึงการ ทำงานเป็นทีม บทบาทของสมาชิกที่ดีที่จะทำให้งานสำเร็จ การควบคุมตนเองและการยอมรับ ความคิดเห็นของผู้อื่น องค์ประกอบจะช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้ และเจต คติในเรื่องที่อภิปราย การที่นักเรียนจะอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็นได้มากน้อยแค่ไหน เป็นไปตามเนื้อหาที่จะสอนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับใบงานที่ผู้สอนจัดเตรียมซึ่งประกอบไปด้วย ประเด็นอภิปรายหรือตารางวิเคราะห์เพื่อให้นักเรียนทำได้สำเร็จ

3. **ขั้นความคิดรวบยอด (concept)** เป็นขั้นที่นักเรียน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา หรือพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (cognitive) เกิดได้หลายทางเช่น จากการบรรยายของผู้สอน การ มอบหมายให้อ่านจากเอกสาร ตำรา หรือได้จากการสะท้อนความคิดเห็นหรืออภิปรายใน องค์ประกอบที่ 2 โดยผู้สอนอาจจะสรุปความคิดรวบยอดให้จากการอภิปรายและการนำเสนอ ของนักเรียนแต่ละกลุ่ม นักเรียนจะเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด ซึ่งความคิดรวบยอดนี้จะ ส่งผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติ หรือความเข้าใจในเนื้อหาขั้นตอนของการฝึกทักษะต่าง ๆ ที่ จะช่วยทำให้นักเรียนปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

4. ขั้นการทดลอง/การประยุกต์แนวคิด (experimentation/application) เป็นขั้นที่นักเรียนได้ทดลองใช้ความคิดรวบยอดหรือผลิตขึ้นความคิดรวบยอดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสนทนา สร้างคำขวัญ ทำแผนภูมิ เล่นบทบาทสมมุติ ฯลฯ เป็นการแสดงถึงผลของความสำเร็จของการเรียนรู้ในองค์ประกอบที่ 1 ถึง 3 ผู้สอนสามารถใช้กิจกรรมในองค์ประกอบนี้ ในการประเมินผลการเรียนการสอนได้

การเรียนการสอนส่วนใหญ่มักจะขาดขั้นการทดลอง/ประยุกต์แนวคิดซึ่งถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้สอนจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รู้จักการประยุกต์ใช้ความรู้ไม่ใช่เรียนแค่รู้แต่ควรนำไปใช้ได้จริง

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 4 ขั้น 1) ประสบการณ์ นักเรียนนำเสนอความรู้หรือประสบการณ์เดิม 2) การสะท้อนความคิดและอภิปราย แบ่งกลุ่มทำกิจกรรม อภิปรายปัญหา ความรู้ หรืออุปสรรค 3) เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด สรุปและเชื่อมโยงประสบการณ์กับความคิดรวบยอด 4) การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด องค์ประกอบสุดท้ายของการเรียนรู้ และทั้ง 4 ขั้น มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะขั้นการสะท้อนและอภิปราย (reflection and discussion) และขั้นความคิดรวบยอด (concept) ซึ่งทั้ง 2 ขั้นนี้จะช่วยให้นักเรียนได้ตั้งข้อมูลเก่า หรือรับข้อมูลใหม่บางส่วนก่อนเพื่อนำไปสู่การอภิปราย และประยุกต์ใช้ สำหรับระยะเวลาของแต่ละขั้นขึ้นอยู่กับความสำคัญของขั้นนั้น ๆ เช่น ถ้าเนื้อหาที่สำคัญมากก็อาจใช้เวลามากในขั้นประสบการณ์ หรือถ้าผู้สอนมีประเด็นในการอภิปรายที่สำคัญและมาก ก็อาจใช้เวลาในการอภิปรายมากกว่าขั้นความคิดรวบยอด

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การพัฒนาบุคคลสามารถทำได้ 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย (cognitive) จิตพิสัย (attitude) และทักษะพิสัย (skill) ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน ในที่นี้จะได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแต่ละด้านโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

3.1 การจัดการเรียนการสอนด้านพุทธิพิสัย (cognitive) แบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนเพื่อทบทวนพัฒนา ค่อยอดความรู้เดิม หรือการให้องค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่นักเรียนสามารถนำความรู้ใหม่นี้ไปผนวกกับความรู้เดิม หรือประสบการณ์เดิม เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนหรือแก้ไขปัญหาในด้านการเรียน นักเรียนจะผ่านขั้นตอนของการเรียนรู้คือ รู้ เข้าใจ และสามารถนำไปใช้ได้ การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทำได้โดยเริ่มจากองค์ประกอบประสบการณ์ หรือความคิดรวบยอด

การจัดการเรียนด้านพุทธิพิสัยโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทั้ง 4 องค์ประกอบสามารถจัดกิจกรรมแต่ละองค์ประกอบดังนี้

3.1.1 ประสบการณ์ ผู้สอนจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้นำเสนอความรู้ที่แต่ละคนมีอาจใช้การจับคู่พูดคุยกันในระยะเวลาสั้น ๆ แล้วผู้สอนสุ่มถามแต่ละคู่ การให้นักเรียนได้

นำเสนอความรู้หรือประสบการณ์ เกี่ยวกับเนื้อหาที่ผู้สอนจะสอน จะช่วยให้ผู้สอนได้ทราบถึงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของนักเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในองค์ประกอบต่อไป

3.1.2 ความคิดรวบยอดจากประสบการณ์ที่นักเรียนนำเสนอ ผู้สอนสามารถสรุปความคิดรวบยอด และบรรยายเพิ่มเติม แต่ถ้าผู้สอนเริ่มต้นด้วยการบรรยายความคิดรวบยอด อาจบรรยายไปบางส่วน แล้วให้นักเรียนได้นำเสนอประสบการณ์ แล้วสรุปความคิดรวบยอดทั้งหมดทุกครั้ง ที่ให้นักเรียนนำเสนอประสบการณ์ ผู้สอนต้องสรุปและเชื่อมโยงประสบการณ์นั้นกับความคิดรวบยอด

3.1.3 การสะท้อน/อภิปราย จากเนื้อหาความรู้ที่นักเรียนได้รับไปแล้ว ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้น และเพื่อเตรียมความรู้การนำไปใช้ผู้สอนอาจใช้ใบงานกำหนดกลุ่มนักเรียนและกิจกรรมให้อภิปราย ในประเด็นสำคัญของความรู้ เช่นอภิปรายเกี่ยวกับ “ปัญหา/อุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการประเมินโครงการตามรูปแบบที่สอน”

3.1.4 การทดลอง/ประยุกต์ เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของการเรียนรู้ ที่นักเรียนจะได้นำประสบการณ์ที่ได้รับจาก องค์ประกอบข้างต้นมาทดลองใช้ เพื่อเป็นการประเมินว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการนำความรู้ที่ได้ไปใช้หรือไม่ โดยผู้สอนจัดกิจกรรมด้วยการแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย 5-6 คนมอบหมายให้ทำกิจกรรมตามใบชี้แจง หรือใบงาน เช่น มอบหมายให้ช่วยกันทำโครงการประเมินผล โครงการ โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินที่เรียนรู้ไป

3.2 การจัดการเรียนการสอนด้านจิตพิสัยแบบมีส่วนร่วม การอบรมหรือการสอนด้านจิตพิสัย (attitude) เป็นการปรับเปลี่ยนหรือเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรัก ความคิด ความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การเรียนเพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีของนักเรียนให้มีความรัก งานที่ปฏิบัติเป็นสิ่งจำเป็น เพราะถ้านักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนแล้ว แนวโน้มที่จะเกิดพฤติกรรมที่ดีย่อมเกิดขึ้นได้ไม่ยาก เนื่องจากเจตคติประกอบด้วย ความคิด ความเชื่อ และความรู้สึก ดังนั้นผู้สอนจึงต้องจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างและปรับเปลี่ยนส่วนประกอบทั้ง 2 กล่าวคือ ในการจัดกิจกรรมขององค์ประกอบประสบการณ์ จะเป็นขั้นการสร้างความรู้สึก และการสะท้อนอภิปรายจะเป็นขั้นตอนการจัดระบบความคิดความเชื่อ เกิดความคิดรวบยอดที่ปรับเปลี่ยนไป และนำไปทดลองใช้ในองค์ประกอบสุดท้าย

3.3 การจัดการเรียนการสอนด้านทักษะพิสัยแบบมีส่วนร่วม ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในการสอนหนังสือนักเรียนจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะ (skill) ผสมผสานกันไปและบางครั้งอาจจะเน้นด้านใดด้านหนึ่งมากกว่าอีก 2 ด้าน ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร หรือวัตถุประสงค์ของวิชานั้น ๆ ส่วนใหญ่หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนมักจะสอนให้เกิดทักษะ ซึ่งเป็นการสอนที่ผู้สอนต้องทำให้นักเรียนมีความเข้าใจอย่างชัดเจนใน

ตัวทักษะ โดยทำเป็นขั้นตอนที่ปฏิบัติได้ง่าย และนักเรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติในสถานการณ์ใกล้เคียงตัว

ทักษะเป็นความสามารถที่คนเราไม่เคยมีมาก่อน แต่ได้เรียนรู้จากการกระทำจนกระทั่งชำนาญ ดังนั้นการสอนทักษะมี 2 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นรู้ข้อเท็จจริง เป็นขั้นตอนที่มุ่งให้นักเรียนรับรู้ว่าการกระทำเหล่านี้มีความสำคัญและฝึกฝนได้อย่างไรประกอบไปด้วยองค์ประกอบการเรียนรู้ 3 องค์ประกอบคือ ความคิดรวบยอด ประสบการณ์ และการสะท้อนความคิดและอภิปราย องค์ประกอบความคิดรวบยอดเกิดขึ้นโดยการบรรยาย นำ ประกอบกับการยกตัวอย่างและให้นักเรียนร่วมอภิปรายถึงความสำคัญ และวิธีการฝึกทักษะนั้น ๆ องค์ประกอบด้านประสบการณ์ ผู้สอนอาจใช้กรณีศึกษาหรือสถานการณ์จำลองให้นักเรียนคิดใช้ทักษะดังกล่าวหรือใช้การสาธิตซึ่งอาจให้นักเรียนมีส่วนร่วมได้ การสาธิตจะช่วยให้นักเรียนเห็นจริงในลำดับขั้นอย่างชัดเจน ส่วนองค์ประกอบด้านการสะท้อนและการอภิปราย อาจสอนให้นักเรียนจัดกลุ่มย่อย หรือกลุ่มระดมสมอง เพื่อหากฎเกณฑ์ โดยกิจกรรมทั้ง 3 องค์ประกอบสามารถจัดเปลี่ยนลำดับได้ตามความเหมาะสม การสะท้อนทักษะในขั้นนี้ผู้จัดเห็นจริง กิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะดำเนินเป็นขั้นตอนดังนี้

1.1 การบรรยาย นำ เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ และให้ข้อมูลหรือความรู้ที่จำเป็น ใช้เวลาไม่มากนักและใช้การมีส่วนร่วมจากนักเรียนเป็นการตั้งคำถามหรือยกตัวอย่างที่ใกล้เคียงตัว ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น

1.2 ประสบการณ์ ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมที่นักเรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้โดยใช้สื่อดังนี้

1.2.1 กรณีศึกษา ผู้สอนนำเสนอกรณีศึกษาให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกรณีศึกษา

1.2.2 สถานการณ์จำลอง ผู้สอนกำหนดโจทย์เป็นสถานการณ์จำลอง โดยผู้สอนและคณะอาจเป็นผู้แสดงเอง หรือให้นักเรียนมีโอกาสร่วมด้วย จุดประสงค์สำคัญอยู่ที่การอภิปราย และสอนประกอบสถานการณ์จำลอง

1.2.3 การสาธิต โดยแสดงบทบาทสมมุติ อาจให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสาธิต เช่น นักเรียนเป็นคนไข้ และคนสอนเป็นพยาบาล หรืออาจให้นักเรียนแสดงเองทั้งหมด โดยมีผู้สอนช่อมบทให้ หลังจากการแสดงบทบาทสมมุติแล้ว ผู้สอนอาจนำบทสนทนาขึ้นกระดานหรือแผ่นใส เพื่ออภิปราย และสอนประกอบบทสนทนา

1.3 การอภิปรายในกลุ่มเล็ก เพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์จากสถานการณ์จำลอง หรือจากการสาธิต เพื่อให้เข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการในแต่ละขั้นตอน

2. ขั้นลงมือกระทำ เป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติตามที่ได้เรียนรู้มาจากระดับแรก ประกอบไปด้วยการประยุกต์แนวคิด โดยให้นักเรียนฝึกให้ทักษะโดยการใช้บทบาทสมมุติ (role play) หรือการฝึกซ้อม (rehearsal play) เป็นกิจกรรมหลักและมีการ

ฝึกซ้ำโดยผลัดกันแสดงบทบาทจนชำนาญ การเรียนในรูปแบบนี้ผู้สอนต้องมีทักษะในการใช้สถานการณ์จำลองและการสาธิต เพื่อให้นักเรียนเห็นจริงตลอดจนทักษะในการฝึกบทบาทสมมุติ และประเมินผลการฝึกกิจกรรมชั้นลงมือกระทำมี 2 ขั้นตอนคือ

2.1 การฝึกปฏิบัติ ทำได้โดยฝึกบทบาทสมมุติ และการฝึกซ้อมบท

2.1.1 การฝึกบทบาทสมมุติ เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการฝึกทักษะโดยสมมุติตัวละครและสถานการณ์ขึ้น เพื่อให้นักเรียนสมมุติตัวเองเป็นตัวละครตามโจทย์ ดังนั้นต้องกำหนดโจทย์ให้ชัดเจน คือ สถานการณ์ บทบาทของตัวละคร และ บทบาทของผู้สังเกตการณ์ การฝึกบทบาทสมมุติอาจใช้กลุ่ม 2 คน กลุ่ม 3 คน หรือกลุ่มเล็ก 5 -6 คน ยิ่งกลุ่มมีคนมากขึ้นก็จะมีการเรียนรู้กันเองมากขึ้น

2.1.2 การฝึกซ้อมบท เป็นการให้นักเรียนฝึกเป็นตัวของนักเรียนเอง ในสถานการณ์ที่กำหนด การฝึกบทบาทสมมุติและการซ้อมบทมีความแตกต่างกันคือ

1) การฝึกบทบาทสมมุติจะตั้งโจทย์โดยการสมมุติ ทั้งสถานการณ์ และตัวละครที่นักเรียนแสดง โจทย์มักขึ้นต้นด้วยคำว่า “สมมุติให้นักเรียนเป็นก่าจร และสมศรี”

2) การฝึกซ้อมบท จะทำให้นักเรียนเล่นเป็นตัวของตัวเอง เมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ที่นักเรียนพบได้เสมอ แต่มีความสำคัญ นักเรียนเคยได้ฝึกหาทางออกโดยมากจะฝึกโดยกลุ่มเล็ก

3) การฝึกโดยบทบาทสมมุติ เป็นการฝึกสถานการณ์ที่ซับซ้อนกว่า เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นไม่บ่อย แต่มีความสำคัญ นักเรียนเคยได้ฝึกหาทางออกโดยมากเป็นกลุ่มเล็ก

2.2 การฝึกการประเมิน เป็นกิจกรรมที่นักเรียนช่วยกันสะท้อน การฝึกปฏิบัติ ทักษะว่าเป็นไปตามขั้นตอนหรือทำได้ถูกต้องหรือไม่ ทำได้หรือทำไม่ได้เพราะเหตุใด รูปแบบการประเมินทำได้ 2 แบบดังนี้

2.2.1 นักเรียนประเมินตนเอง ผู้สอนกำหนดในใบงานให้ชัดเจนว่าจะประเมินอย่างไร เช่น หลังการฝึกนักเรียนช่วยกันอภิปรายว่าผู้ที่แสดงเป็นสมศรี ทำได้ตามขั้นตอนหรือไม่ ก่าจรตอบสนองอย่างไร ขั้นตอนไหนที่ยุ่งยากในการฝึก และในชีวิตจริงนำทักษะนี้ไปใช้ได้หรือไม่เพียงใด

2.2.2 ผู้สอนช่วยประเมิน ผู้สอนใช้วิธีสุ่มให้นักเรียนฝึกออกมาแสดง ผู้สอนช่วยวิจารณ์ประกอบการขอความคิดเห็นจากนักเรียนในห้อง หรือผู้สอนอาจใช้วิธีสัมภาษณ์ หรือให้สมาชิกในกลุ่มเล่าถึงการสังเกตขณะฝึกแล้วผู้สอนให้ข้อเสนอแนะ

4. การบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์ (2540, หน้า 48-49) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับยุทธวิธี การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ ประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ประการคือ

1. การสอนของผู้สอนคือการอำนวยความสะดวกให้แก่ นักเรียน สรรค์สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นโดยตัวนักเรียนเอง
  2. การเรียนรู้เป็นกระบวนการสรรค์สร้างความคิดรวบยอด ทฤษฎี และแบบจำลองขึ้นใหม่ของแต่ละบุคคล
  3. ผู้สอนช่วยนักเรียนสรรค์สร้างความรู้ความเข้าใจใหม่ ช่วยนักเรียนสรรค์สร้างความรู้ ความคิดรวบยอด ที่ยังไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น
  4. ผู้สอนช่วยนักเรียนตรวจสอบความเข้าใจโดยพิจารณาว่า ความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้นได้ประสานกันเป็นระเบียบเป็นโครงสร้างความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในบริบททางสังคมได้เพียงใด
  5. ผู้สอนช่วยนักเรียนสร้างแผนผังความคิดโดยให้นักเรียนนำความรู้ ความคิดรวบยอดที่สร้างขึ้นมามีปฏิสัมพันธ์กัน เป็นกลุ่ม แล้วจึงทำเป็นแผนผังความคิด
- สมุณศา พรหมบุญ, และอรพรรณ พรสีมา (2549, หน้า 34-35) กล่าวว่า การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญ ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กล่าวว่า มี 3 วิธี ได้แก่

1. กระบวนการกลุ่ม (group process) เป็นการจัดสถานการณ์การเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ได้มีปฏิสัมพันธ์กันโดยมีแนวคิดการกระทำและแรงจูงใจร่วมกัน แบ่งหน้าที่ช่วยเหลือกันและกันในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การทำงานเป็นกลุ่มที่ดีจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานสูงกว่าผลรวมของประสิทธิภาพ

หลักการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มจะให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด ให้นักเรียนเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด ฝึกให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ได้ กระบวนการกลุ่มเป็นการเรียนรู้ที่ยึดหลักการค้นพบและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้ส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นพบและพบคำตอบด้วยตัวเอง การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม สามารถนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้ ดังนี้

- 1.1 เกม เป็นกิจกรรมการเรียนปนเล่น มีกฎกติกาไม่สลับซับซ้อน จึงช่วยให้นักเรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียน ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ ฝึกความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

- 1.2 บทบาทสมมติ กลุ่มนักเรียนจะต้องแบ่งบทบาทและหน้าที่ให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่สมมติขึ้น เป็นวิธีที่ช่วยให้นักเรียนเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ที่ดี เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ศึกษาอย่างลึกซึ้ง

- 1.3 กรณีตัวอย่าง เป็นการเรียนจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริง หรือเป็นสถานการณ์ที่เหมือนจริง โดยการเปิดโอกาส ให้นักเรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ อภิปราย เพื่อฝึกฝนการแก้ปัญหา

1.4 การอภิปรายกลุ่ม เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่กลุ่มสนใจร่วมกัน การอภิปรายกลุ่มอาจมี สมาชิกประมาณ 6-12 คน โดยมีผู้ดำเนินการอภิปราย สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปราย การอภิปรายทำได้หลายลักษณะ ผู้สอนจะต้องเลือกตามความเหมาะสม

2. การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (cooperative learning) เป็นวิธีการเรียนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน ให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ สมาชิกแต่ละคนจะต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน สมาชิกแต่ละคนจะยอมรับผิดชอบ ต่อการเรียนรู้ของตนเอง พร้อม ๆ กับการดูแล เพื่อช่วยให้สมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือ ความสำเร็จของกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความสำเร็จของทุกคน การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ มีหลักการบางประการที่คล้ายคลึงกับการเรียนแบบกระบวนการกลุ่ม แต่แตกต่างกันในรายละเอียด เช่น โดยหลักการนักเรียนทำงานเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เหมือนกัน แต่สมาชิกกลุ่มย่อยของการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ จะต้องประกอบด้วยนักเรียนที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละคนได้นำศักยภาพของตนมาเสริมสร้างความสำเร็จของกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสช่วยเหลือกัน สมาชิกของกลุ่มต้องมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงบวก จะต้องไว้วางใจกัน ยอมรับในบทบาทและผลงานของเพื่อน กิจกรรมชั้นเตรียมนักเรียนจะต้องฝึกฝนทักษะทางสังคมเพื่อการทำงานกลุ่ม จากแนวคิดข้างต้น นักการศึกษาได้พัฒนาเทคนิควิธีเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 การเล่าเรื่องรอบวง (round robin) เป็นเทคนิคการเรียนที่เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้เล่าประสบการณ์ ความรู้ สิ่งที่ตนกำลังศึกษา สิ่งที่น่าสนใจให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มฟัง

2.2 มุมสนทนา (corners) เริ่มต้นจากการให้นักเรียนกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่ม เข้าไปนั่งตามมุมหรือจุดต่าง ๆ ของห้องเรียน และช่วยกันหาคำตอบสำหรับโจทย์ปัญหาต่างๆ ที่ผู้สอนยกขึ้นมาและเปิดโอกาสให้นักเรียนอธิบายเรื่องราวที่ตนศึกษาให้เพื่อนกลุ่มอื่นฟัง

2.3 ผู้ตรวจสอบ (pairs check) แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม 4 หรือ 6 คนให้นักเรียนจับคู่กันทำงาน คนหนึ่งทำหน้าที่ เสนอแนะวิธีแก้ปัญหา อีกคนทำหน้าที่ แก้โจทย์ เสร็จข้อที่ 1 แล้วให้สลับหน้าที่กันเมื่อเสร็จครบ 2 ข้อให้นำคำตอบมาตรวจสอบกับคำตอบของผู้อื่นในกลุ่ม

2.4 ผู้คิด (think-pair share) ผู้สอนตั้งคำถามให้นักเรียน นักเรียนแต่ละคนจะต้องคิดคำตอบของตนเองนำคำตอบมาอภิปรายกับเพื่อนที่นั่งติดกับตนนำมาเล่าให้เพื่อนทั้งชั้นฟัง

2.5 ปริศนาความคิด (jigsaw) นักเรียนศึกษาเนื้อหาที่ผู้สอนกำหนดให้สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มประจำจะได้รับมอบหมายให้ศึกษาเนื้อหาที่แตกต่างกันตามความเหมาะสม นักเรียนที่ศึกษาเนื้อหาเดียวกันจากทุกกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อร่วมกันศึกษา

เนื้อหาจนเข้าใจแล้วหาวิธีอธิบายให้เพื่อนในกลุ่มประจำของตนฟังแล้วกลับเข้ากลุ่มประจำเพื่อเล่าเรื่องที่ตนศึกษาให้เพื่อนฟัง เมื่อทุกคนเล่าเรื่องที่ตนศึกษาจบแล้วจึงให้สมาชิกคนหนึ่งสรุปเนื้อหาของสมาชิกทุกคนเข้าด้วยกัน ผู้สอนทดสอบความเข้าใจและให้รางวัล

2.6 กลุ่มร่วมมือ (co-op) สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มย่อยจะได้รับมอบหมายให้ศึกษาเนื้อหาหรือทำกิจกรรมที่ต่างกันทำเสร็จแล้วจึงนำผลงานมารวมกันเป็นงานกลุ่ม เพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพควรอ่านทบทวนและตรวจแก้ไขภาษานำผลงานกลุ่มเสนอต่อชั้นเรียน

2.7 การร่วมมือกันแข่งขัน (the games tournament) ผู้สอนแบ่งนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มแข่งขันสมาชิกในกลุ่มทั้งสองต้องมีจำนวนเท่ากับกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือกลุ่มผู้ตัดสิน ทุกกลุ่มต้องศึกษาเนื้อหาให้เข้าใจ สมาชิกกลุ่มแข่งขันแต่ละคนต้องเขียนคำถามมอบให้กลุ่มผู้ตัดสินโดยไม่ต้องให้คำตอบ กลุ่มแข่งขันแต่ละกลุ่มจะเตรียมข้อสอบให้เพื่อนของตน เมื่อถึงเวลาแข่งขันผู้ตัดสินอธิบายกติกาและเรียกตัวแทนของกลุ่มแข่งขันออกมาที่ละคนหรือมากกว่านั้นตามความเหมาะสมเมื่อสิ้นสุดการแข่งขัน กลุ่มที่ได้คะแนนสูงกว่าเป็นผู้ชนะ

2.8 ร่วมกันคิด (numbered heads together) เริ่มจากผู้สอนถามคำถามเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันคิดหาคำตอบ จากนั้นผู้สอนจึงเรียกให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทุก ๆ กลุ่มตอบคำถามเป็นวิธีการที่ นิยมใช้ในการทบทวนหรือตรวจสอบความเข้าใจ

3. การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ (constructivism) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามในความรู้จะเกิดขึ้น เมื่อนักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น ๆ หรือได้พบสิ่งใหม่ ๆ แล้วนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยง ตรวจสอบกับสิ่งใหม่ ๆ แนวคิดของการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ความรู้ ความรู้เดิม เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และคุณภาพของการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับบริบทที่เกิดขึ้น

การนำแต่ละวิธีการไปใช้ในการเรียนการสอนแต่ละเรื่อง ผู้สอนจะต้องปรับให้เหมาะสมกับสภาพต่าง ๆ โดยต้องพยายามมุ่งเป้าหมาย "เก่ง ดี มีสุข" เป็นสำคัญ และต้องให้นักเรียนแต่ละคนได้บรรลุเป้าหมายนี้อย่างทั่วถึง กล่าวคือ แต่ละคนเก่งขึ้น ดีขึ้น และมีความสุขขึ้นกว่าเดิม การเรียนการสอนเช่นนี้จึงถือว่า บรรลุเป้าหมายของทั้งผู้สอนและนักเรียน สำหรับผู้สอนก็ควรจะเป็นการสอนที่สนุก และเป็นโอกาสสร้างสรรค์เทคนิคการสอนใหม่ ๆ ให้แก่วิชาชีพ อาชีพผู้สอนเป็นอาชีพของผู้ที่ทำหน้าที่พัฒนาคนจึงเป็นอาชีพที่ท้าทายและมีเกียรติ อีกทั้งยังทำให้ผู้สอนได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาปัญญาของตนเองในกระบวนการของความเป็นผู้สอนอีกด้วย

5. การเรียนรู้โดยใช้เพลงเป็นสื่อ

ชัยวัฒน์ เหล่าสีบสกุลไทย (2546, หน้า 6) สรุปไว้ว่า เพลง หมายถึง สำเนียงขับร้องทำนองดนตรีที่คนเรากระทำขึ้น เพื่อสนองต่อความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ตลอดจนเพื่อเป็นกิจกรรมทางสังคมอีกด้วย

สุวิทย์ มูลคำ (2546, หน้า 4) กล่าวว่า “บทเพลง คือบทกวีที่มีทำนองใช้ขับร้องเป็นบทร้อยกรองซึ่งผู้แต่งใช้ภาษาอย่างประณีต ไพเราะและมีชั้นเชิงโดยพยายามเลือกสรรถ้อยคำเพื่อประพันธ์ขึ้นมาให้มีความหมายที่ชัดเจน สามารถโน้มน้าวอารมณ์และความรู้สึกของผู้ฟังผู้อ่านหรือผู้ขับร้องให้เกิดความสุข ความเพลิดเพลิน ความสะเทือนใจ หรือเกิดอารมณ์ในลักษณะต่าง ๆ แล้วแต่เนื้อหาในบทเพลง บทเพลงจึงนับว่าเป็นสื่อชนิดหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อทุก ๆ วงการ สามารถดึงดูดใจให้ผู้คนคลั่งใคล้หลงใหล

สรุปได้ว่า เพลง หมายถึง ถ้อยคำที่นักประพันธ์เรียงร้อยหรือเรียบเรียงขึ้นซึ่งประกอบด้วย เนื้อร้อง ทำนอง จังหวะทำให้เกิดความไพเราะสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟัง มีคุณค่าด้านวรรณศิลป์ทั้งด้านการเลือกสรรคำที่ใช้แต่ง การเรียบเรียงประโยคและโวหาร

อวยชัย ผกามาต (2542, หน้า 14) ได้สรุปการนำบทเพลงมาใช้ประกอบการสอนไว้ ดังนี้

1. ทำให้บรรยากาศในห้องเรียนแจ่มใสน่าเรียน เรียนด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน
2. ทำให้บทเรียนที่ยากเข้าใจง่ายขึ้น ช่วยความจำ
3. ทำให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความกล้าหาญ การพัฒนาบุคลิกภาพ
4. ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในบทเรียนมากขึ้น
5. ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อบทเรียน ต่อครู และโรงเรียน
6. ส่งเสริมประสบการณ์ทักษะและสมรรถภาพ การใช้ภาษาของนักเรียน

ชัยวัฒน์ เหล่าสีบสกุลไทย (2546, หน้า 27) กล่าวว่า เพลงมีคุณค่าในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ก่อให้เกิดการพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผู้ได้ฟังและร้องเพลงจะสนุกสนานเพลิดเพลิน ผ่อนคลายอารมณ์ สร้างความสดชื่น กระปรี้กระเปร่าและส่งเสริมให้มีคุณธรรม จริยธรรมประจำใจ อีกทั้งยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ อีกด้วย

สรุปได้ว่า เพลงเป็นสื่อประกอบการสอนที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในทุกด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีสุนทรียภาพเหมาะกับการไปพัฒนาการเรียนการสอน

สุจิต เพ็ชรชอบ, และสายใจ อินทร์พรหม (2536, หน้า 373-376) แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การนำเอาเพลงมาประกอบการสอนภาษาไทย สามารถทำได้หลายลักษณะ คือ

1. ใช้นำเข้าสู่บทเรียน เพื่อสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน

2. ใช้ดำเนินการสอนโดยการใช้เพลงบอกเล่าเนื้อหา
3. ใช้สรุปบทเรียนโดยการร้องเพลงหรือช่วยกันแต่งเพลงจากเนื้อหาที่เรียน
4. ใช้แก้ไขข้อบกพร่อง ในการออกเสียงภาษาไทย
5. ใช้เสริมบทเรียนและใช้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร
6. ใช้ประเมินผลการเรียนการสอน

เพลงประกอบการสอนจะเป็นเครื่องดึงความสนใจของเด็กให้มาสู่บทเรียนได้โดยง่าย ถ้าบทเพลงนั้นเป็นแนวที่เขาชอบ อย่างไรก็ตามครูสามารถใช้เพลงประกอบการสอนได้หลายลักษณะด้วยกัน มีครูผู้สอนบางท่านนำบทเพลงไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน แล้วนำเสนอเป็นรายงานการวิจัย เช่น

สรวีย์ เคียนสันเทียะ (2545, หน้า 16) กล่าวว่า การใช้เพลงลูกทุ่งเป็นสื่อพัฒนาทักษะการเขียนข้อความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมาโดยแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มเก่ง ปานกลาง และอ่อน พัฒนาทักษะการเขียน 10 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่าผลการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนทุกกลุ่ม

สรุปได้ว่า นอกจากจะช่วยให้อารมณ์ของมนุษย์มีความสุนทรีย์ ยังสามารถนำมาเป็นสื่อในการพัฒนาความสามารถในการเขียนบทร้อยกรองได้เป็นอย่างดี นักเรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย การที่ครูจะนำเพลงมาประกอบการสอน ครูควรเลือกเพลงที่เหมาะสมกับวัย และสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะสอนและสามารถนำมาประกอบการสอนได้ทุกขั้นตอนของการสอน

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

1. ความหมายการเรียนรู้แบบปกติ นักศึกษาได้กล่าว ดังนี้

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ หมายถึง การสอนตามปกติที่จัดขึ้นในโรงเรียน ซึ่งเป็นการดำเนินการสอนตามหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้จัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนด้วยการบรรยาย และเรียนรู้จากบทเพลง ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายและทำแบบฝึกหัดตลอดจนช่วยกันสรุปเนื้อหาหรือสิ่งที่ได้จากการเรียน หลังจากนั้นจึงประเมินผล โดยการทดสอบ และการตอบคำถาม มีลำดับขั้นตอนการสอน ดังนี้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน คือ ทบทวนความรู้เดิม แจงจุดประสงค์การเรียนรู้
2. ชี้นสอน เป็นการนำเสนอเนื้อหาด้วยบทเพลง อภิปราย ชักถาม
3. ชี้นสรุป ครูและนักเรียนสรุปหลักการและสาระร่วมกัน เป็นการทบทวนเนื้อหาที่สอนมาแล้วอีกครั้ง
4. ชี้นประเมินผล เป็นการตรวจสอบเพื่อวินิจฉัยว่า นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า วิธีการสอนแบบปกติ หมายถึง การสอนที่ครูเป็นผู้เตรียมเนื้อหา ศึกษาหาความรู้ในเรื่องที่จะสอน แล้วนำมาถ่ายทอดแก่ผู้เรียน โดยผู้เรียนเป็นผู้มารับการศึกษาค้นคว้านั้น เป็นการศึกษาโดยผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ส่วนมากใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย โดยยึดแนวทางการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการเป็นหลัก จะประกอบด้วยขั้นตอนคือ ขั้นนำคือการนำเข้าสู่บทเรียน ทบทวน ความรู้เดิม แจ่มจุดประสงค์การเรียนรู้ ขั้นสอนเป็นการนำเสนอเนื้อหา ขั้นสรุปเป็นการทบทวนเนื้อหา ที่สอนมาอีกครั้ง และขั้นวัดผลประเมินผล

2. ลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

การจัดการเรียนรู้แบบปกติมีลักษณะดังนี้ (วีระพันธ์ สิทธิพงศ์, 2540, หน้า 228)

1. การเรียนการสอนยึดตามหลักสูตร โดยใช้เนื้อหาเป็นหลัก
2. กำหนดเวลาเรียนแน่ชัด ใช้เวลาเรียนพร้อม ๆ กันทั้งกลุ่ม
3. เน้นการตอบสนองความต้องการของกลุ่ม
4. ใช้ตำรา แบบฝึกหัดเป็นอุปกรณ์สำคัญในการสอน
5. จำกัดขอบเขตการเรียนรู้
6. สอนโดยวิธีบรรยายหรือสาธิตเป็นหลัก
7. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้แบบกว้าง ๆ
8. เกณฑ์ที่วัดขึ้นอยู่กับบุคคล
9. การประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนจะแยกออกจากการสอน และเกิดขึ้นเกือบ

ตลอดเวลาในช่วงของการทดสอบ

10. ยึดถือคะแนนการสอบเป็นหลัก

ลักษณะของการจัดการเรียนรู้จะเป็นการยึดตำราเรียนเป็นหลัก ไม่มีวิธีการที่หลากหลาย ครูเป็นผู้ป้อนความรู้ให้กับนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนจำไปทำข้อสอบ โดยนักเรียนเองไม่มีโอกาสให้กับชีวิตที่เป็นธรรมชาติ และนักเรียนก็ไม่กล้าแสดงออก จะเห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ครูจะมีบทบาทแต่เพียงผู้เดียว และจะจัดการเรียนรู้ตามคู่มือครูเป็นหลัก

3. ขั้นตอนการสอนแบบปกติ

กรมวิชาการ (2545, หน้า 98-99) กล่าวว่า ขั้นตอนการสอนปกติ มีดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูใช้คำถามหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้ นักเรียนเกิดความพร้อมและเกิดความตั้งใจที่จะเรียน
2. ขั้นสอน ครูดำเนินการสอนเพื่อให้ นักเรียนได้รับความรู้ในเนื้อหาในการสอน จะใช้กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอภิปรายสถานการณ์จำลองการใช้บทบาทสมมติ เพื่อช่วยให้การสนทนาสนใจ และสร้างความสนใจของนักเรียนมากยิ่งขึ้น
3. ขั้นสรุป นักเรียนช่วยกันสรุปและเน้นย้ำประเด็นสำคัญของเนื้อหา เพื่อให้ นักเรียนเกิดความเข้าใจ และเห็นความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ ของเนื้อหาที่เรียนมาแล้ว

4. **ขั้นวัดผลและประเมินผล** เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนทดสอบและทำแบบฝึกหัด ทำให้ครูทราบผลการเรียนของนักเรียน

จากการศึกษาวิธีสอนแบบปกติผู้วิจัยใช้วิธีการสอนของกรมวิชาการและนำเพลงไปประกอบการสอนมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** คือ ทบทวนความรู้เดิม แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ 2) **ขั้นสอน** เป็นการนำเสนอเนื้อหาด้วยเพลง อภิปราย ชักถาม 3) **ขั้นสรุป** ครูและนักเรียนสรุปหลักการและสาระร่วมกัน เป็นการทบทวนเนื้อหาที่สอนมาแล้วอีกครั้ง 4) **ขั้นประเมินผล** เป็นการตรวจสอบเพื่อวินิจฉัยว่า นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ผู้วิจัยได้ใช้ขั้นตอนการสอนของกรมวิชาการโดยใช้เพลงเป็นสื่อในชั้นสอนและขั้นสรุปในการพัฒนาความสามารถในการเขียนบทร้อยกรอง

เจตคติต่อการเขียนบทร้อยกรอง

1. ความหมายของเจตคติ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 321) เจตคติ หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2549, หน้า 223) กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ช่วยกระตุ้นจิตใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เช่น สนับสนุนหรือต่อต้าน ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นต้น

บุญศรี คำชาย (2540, หน้า 159) ได้กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ท่าที ความรู้สึก หรือ ความคิดที่บุคคลมีต่อวัตถุ เหตุการณ์หรือบุคคลอื่นซึ่งอยู่รอบตัวเรา

เลฟตัน, และรอลา (Lifton, & Laura, 1997, p.354) ให้ความหมายของเจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ และการโน้มน้าวให้แสดงพฤติกรรมต่อคน หรือสิ่งต่าง ๆ

ดาร์เลย์ (Darley, 1998, p.611) ให้ความหมายของเจตคติ หมายถึง การแสดงออกที่ได้ไตร่ตรองแล้วต่อเหตุการณ์สิ่งต่าง ๆ

สรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นความชอบหรือไม่ชอบ หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ที่ทำให้บุคคลตอบสนองต่อสิ่งนั้น ซึ่งอาจแสดงในทางบวกทางลบ หรือเป็นกลางก็ได้

2. องค์ประกอบของเจตคติ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543, หน้า 349) ได้แบ่งองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ ซึ่งประกอบกันเป็นเจตคติของบุคคล ดังต่อไปนี้

1. ด้านความรู้สึก (affective component) การที่บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร เช่น ชอบหรือไม่ชอบ อะไรก็ตาม จะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้สึก เพราะความรู้สึกจะบ่งชี้ว่าชอบหรือไม่ชอบ เช่น ความรู้สึกชอบเป็นครูหรือไม่ชอบเป็นครู เป็นต้น

2. ด้านความรู้ (cognitive component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร จะต้องอาศัยความรู้สึกหรือประสบการณ์ ว่าเคยรู้จักหรือเคยรับรู้มาก่อน มิฉะนั้น บุคคลไม่อาจจะกำหนดความรู้สึกหรือทำที่ว่าชอบหรือไม่ชอบก็ได้ เช่น บุคคลที่จะบอกว่าชอบเป็นครู หรือไม่ชอบเป็นครูนั้น จะต้องทราบเสียก่อนว่า ครูมีบทบาทอย่างไร มีรายได้เท่าไร และจะกำหนดหน้าเพียงใด มิฉะนั้นไม่อาจบอกถึงเจตคติของคนได้

3. ด้านพฤติกรรม (behavior component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร ให้สังเกตจากการกระทำหรือพฤติกรรม ถึงแม้ว่าพฤติกรรมจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของเจตคติ แต่ยังมี ความสำคัญน้อยกว่าความรู้สึก เพราะในบางครั้ง บุคคลจะกระทำไปโดยขัดกับความรู้สึก เช่น ยกมือไหว้ และกล่าวคำสวัสดิ แต่ในความรู้สึกจริง ๆ นั้น อาจมิได้เลื่อมใสศรัทธาเลยก็ได้เจตคติ มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ถ้ามนุษย์เจตคติเชิงบวก จะแสดงพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์ ในทางตรงข้าม ถ้ามนุษย์มีเจตคติเชิงลบ อาจจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวและทำลายได้

เลฟตัน (Lefton, 1997, p.354) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ คือ

1. ด้านความเข้าใจ (the cognitive component) เป็นความเชื่อที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ
2. ด้านอารมณ์ (the emotion component) เป็นความรู้สึกชอบ ไม่ชอบสิ่งนั้น
3. ด้านพฤติกรรม (the behavioral component) เป็นการแสดงออกของความเชื่อ และความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้น

สรุปได้ว่า เจตคติถ้าบุคคลใดมีความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งก็จะแสดงออกโดยการปฏิบัติในทิศทางที่สอดคล้องกับความรู้ที่มีต่อสิ่งนั้น ซึ่งเจตคติมีผลกระทบต่อ การเรียนของเด็ก ถ้าเด็กมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนเด็กย่อมได้รับความพอใจ และสำเร็จจากการ เรียนนั้น

3. การวัดเจตคติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดเจตคติ หรือที่เรียกว่ามาตราการวัดเจตคติ (Attitude scale) จะประกอบด้วยข้อความหรือคำถาม โดยทำหน้าที่เป็นตัวเร้า ให้บุคคลแสดงความคิดเห็นหรือ ความรู้สึกออกมา ดังนั้นการวัดเจตคติจะได้ผลถูกต้องและเชื่อถือได้มากเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ คุณภาพของข้อความที่ใช้ถาม หรือนำไปเร้าว่ามีมากน้อยเพียงใด การเขียนข้อความเพื่อวัดเจต คติของบุคคลจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องพิจารณา โดยยึดหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ (ธีรวิมล เอกะกุล, 2549 หน้า 150-151)

1. ใช้ข้อความที่กล่าวถึงเหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่เป็นปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ทราบเจตคติของบุคคลในสภาวะปัจจุบัน การกล่าวถึงอดีตหรือสิ่งที่ผ่านมา อาจทำให้ทราบเจตคติของบุคคลนั้นซึ่งปัจจุบันอาจเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ได้

2. หลีกเลี่ยงข้อความที่ตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนั้น เพราะจะกลายเป็นการตอบสนองตามความเป็นจริง ทำให้ไม่ทราบความรู้สึก หรือความคิดเห็นของบุคคล

3. ข้อความที่ใช้ต้องให้คำตอบที่สามารถแปลความหมายได้ คือสามารถบ่งบอกทิศทางและระดับของความรู้สึกของบุคคลได้ ข้อความที่ดีจึงควรถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าคุณลักษณะของสิ่งเหล่านั้น

4. ข้อความนั้นต้องมีความเป็นปรนัย คือมีความชัดเจน มีความหมายแน่นอน ไม่ใช้ภาษาวกวนหรือคลุมเครือ

5. ข้อความหนึ่ง ๆ ควรถามความคิดเห็นเพียงอย่างเดียว ถ้ามีหลายความคิดเห็นในข้อความเดียวกันจะกลายเป็นข้อความที่กำกวม ยุ่งยากต่อการเสนอความเห็น เช่น ไม่ควรให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นโดยใช้ข้อความที่ว่า "การสอบแบบบรรยายทำให้น่าเบื่อเสียเวลามาก ได้ผลการเรียนไม่ดี" เพราะมีหลายเรื่องในข้อเดียวกัน ควรแยกข้อความนี้ออกเป็นหลาย ๆ ข้อความ เช่น

(1) การสอบแบบบรรยายทำให้ผู้เรียนเบื่อ

(2) การสอบแบบบรรยายทำให้ทำให้เสเวลามากเกินไป

(3) การสอนด้วยวิธีบรรยายทำให้ผู้เรียนขาดความคิดริเริ่ม

6. ข้อความที่ใช้ควรมีลักษณะกลาง ๆ ไม่โน้มเอียงไปทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้ทั้งในทางบวกและทางลบ จึงควรใช้ข้อความที่กล่าวทั่ว ๆ ไป โดยพยายามหลีกเลี่ยงการใช้คำบางคำ เช่น เสมอ ทั้งหมด ไม่เคยเลย เท่านั้น เพียงแต่ เพียงเล็กน้อย เป็นต้น

7. พยายามหลีกเลี่ยงข้อความที่ไม่อาจแสดงความคิดเห็นได้ หรือไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่จะพิจารณา เช่น ข้อความที่กล่าวนอกเรื่องที่จะศึกษา ดังนั้นก่อนลงมือเขียนข้อความควรศึกษาขอบข่ายของเรื่องที่จะถามเสียก่อน โดยให้พิจารณาว่าเรื่องนั้น ๆ มีขอบเขตขนาดไหน ควรเน้นหรือถามด้านใด

สรุปได้ว่า เจตคติ ประกอบด้วย 3 ประการ คือ ตัวบุคคลที่จะถูกวัด สิ่งเร้าและการตอบสนอง การวัดเจตคตินั้นสามารถวัดได้สองทิศทาง คือ เจตคติทางบวก และเจตคติทางลบ โดยพยายามถามคุณค่าและลักษณะในแต่ละด้านของเรื่องนั้นออกมา เพื่อให้การสรุปตรงตามความเป็นจริงมากที่สุดและคำนึงถึงความเที่ยงตรง (validity)

การวิจัยครั้งนี้ นำหลักการวัดเจตคติของผู้เรียนที่มีต่อการเขียนบทหรือการร้อง ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้เพลงเป็นสื่อ โดยกำหนดเจตคติไว้ 5 ระดับ คือ ระดับ 1 น้อยที่สุด ระดับ 2 น้อย ระดับ 3 ปานกลาง ระดับ 4 มาก ระดับ 5 มากที่สุด ซึ่งใช้วัดหลังเรียน

4. เจตคติต่อการเขียนบทร้อยกรอง

การสอนเขียนบทร้อยกรองเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก บทร้อยกรองแต่ละประเภทมีจำกัดจำนวนคำ มีกำหนดคณณะ บังคับเสียงมีสัมผัส เป็นการแสดงออกซึ่งสุนทรีย์ และความคิดสร้างสรรค์ อ่อนไหว มีความหมายลึกซึ้ง สะท้อนให้เห็นถึงมรดกและวัฒนธรรมทางภาษาที่มีความไพเราะ

ดังนั้นเจตคติต่อการเขียนบทร้อยกรองจึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน นั่นคือถ้านักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเขียนบทร้อยกรอง ก็จะทำให้นักเรียนมีความสามารถในการเขียนได้ดี มีความตั้งใจ มีความคิดสร้างสรรค์

เจลา ประเสริฐสังข์ (2542, หน้า 257) ได้กล่าวถึง แนวทางในการสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนไว้ ดังนี้

1. ให้ความรักความเอาใจใส่นักเรียนอย่างทั่วถึง
2. ครูต้องพยายามให้การเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง เพราะการเสริมแรงทำให้เด็กเกิดความพอใจ และเกิดความรู้สึกที่ดีต่อครูและวิชาที่เรียน
3. จัดสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ที่ทำให้เด็กพอใจ และสนุกสนาน
4. การสอนต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออกหรือได้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย
5. พยายามอธิบายชี้แจงให้เห็นคุณค่าของการเรียน วิชาที่เรียน และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเรียน
6. ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งด้านความคิด ความประพฤติ ระเบียบวินัย ตลอดจนการวางตัวในสังคมบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติของนักเรียนในการพัฒนาความสามารถในการเขียนบทร้อยกรอง คือ ครู ตลอดจนเพื่อนนักเรียนและสิ่งแวดล้อมอื่นในโรงเรียน ครูจำเป็นต้องสร้างเจตคติในทางบวก มีการสร้างบรรยากาศความคุ้นเคยจากคำคล้องจองง่าย ๆ จะทำให้นักเรียนมีความรู้สึกว่ายาก หากสัมผัสจากเพลงที่นักเรียนร้องได้จนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ประวิทย์ อ้อยเขียวชัย (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบมีส่วนร่วม กับวิธีสอนตามปกติ ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ที่จัดการเรียนการสอนด้วยวิธีสอนตามปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่สอนด้วยวิธีสอนแบบมีส่วนร่วมมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มที่สอนด้วยวิธีสอนตามปกติ

จิรวัดน์ เียนสูงเนิน (2547, หน้า 47) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษาและพลศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม พบว่าหลังจากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม นักเรียนได้รับความรู้เพิ่มขึ้น มีการพัฒนาด้าน ทักษะและเจตคติที่ดีต่อวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา เป็นผลมาจาก นักเรียนมีการวางแผนใน การทำงาน การให้ความร่วมมือ ปฏิบัติและแสดงความคิดเห็น ยอมรับฟังความคิดเห็นจากคน อื่น มีความกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบในงาน มีความสุขในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม สามารถ สรุปผลการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้เท่ากับ 17.44 มากกว่าคะแนนตามเกณฑ์ร้อยละ 70 (14 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมี นักเรียนร้อยละ 75 มีคะแนนมากกว่าคะแนนตามเกณฑ์ที่ร้อยละ 70

2. ด้านทักษะพิสัย พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้เท่ากับ 48.69 มากกว่าคะแนนตามเกณฑ์ร้อยละ 70 (42 คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมี นักเรียนร้อยละ 75 มีคะแนนมากกว่าคะแนนตามเกณฑ์ที่ร้อยละ 70

3. ด้านจิตพิสัย พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้เท่ากับ 17.56 มากกว่า คะแนนตามเกณฑ์ร้อยละ 70 (14คะแนน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีนักเรียน ร้อยละ 100 มีคะแนนมากกว่าคะแนนตามเกณฑ์ที่ร้อยละ 70

ปราณี แก้วพลาย (2547, หน้า 102 -103) ได้ศึกษาการพัฒนาแผนการเรียนรู้ ภาษาไทยแบบทักษะสัมพันธ์ด้วยเพลง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความมุ่งหวังเพื่อพัฒนา แผนการเรียนรู้ภาษาไทยแบบทักษะสัมพันธ์ด้วยเพลง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มทดลอง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 26 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนพิบูล ทอง อำเภอยะลา จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า แผนการเรียนรู้ภาษาไทยแบบ ทักษะสัมพันธ์ด้วยเพลงมีประสิทธิภาพเท่ากับร้อยละ 81.23 / 83.85 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้และมีดัชนีประสิทธิผลของแผนการเรียนรู้ภาษาไทยแบบทักษะสัมพันธ์เท่ากับ 0.95 ซึ่งหมายความว่า นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 59

ปริญานุช ทองสม (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ ทางปัญญาในการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความเข้าใจการอ่านภาษาอังกฤษของ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 4 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านความเข้าใจในการอ่าน ภาษาอังกฤษของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ทางปัญญาในการจัดการ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ เบญจมราชาลัย แขวงสามวาตะวันตก เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร วิชาภาษาอังกฤษอ่าน - เขียน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 43 คน เครื่องมือที่ ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบทดสอบวัดความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางด้านความเข้าใจการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้

ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ทางปัญญาในการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมหลักการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศุภัญญา ไกรมาก (2547, หน้า 95-96) ได้ศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่องเศษส่วนและทศนิยม โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 82.20 นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนและสนใจการเรียนมากขึ้น

อินสวน สาธุเม (2549, บทคัดย่อ) ทำการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เรื่อง จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) ศึกษาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มจากแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 3) ศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 4) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่มีผลการเรียนแตกต่างกัน 5) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ระหว่างนักเรียนที่มีผลการเรียนแตกต่างกัน 6) เปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ระหว่างนักเรียนที่มีผลการเรียนแตกต่างกัน และ 7) เปรียบเทียบความคงทนในการเรียนรู้ที่เรียนด้วยด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของนักเรียนที่มีผลการเรียนแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 59 คน โรงเรียนบ้านแกหัวแฮดสามโฮ้งวิทยา กลุ่มเครือข่ายพัฒนาการศึกษาเมืองฟ้าแดด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำนวน 9 แผน แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีประสิทธิผล การทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า

1. แผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.50/80.08 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้
2. นักเรียนมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มด้านความร่วมมือ ด้านการแสดงความคิดเห็น และด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับดีมาก ด้านการนำเสนองานอยู่ในระดับพอใช้
3. ดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเท่ากับ 0.7179 คิดเป็นร้อยละ 71.79 และดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มเก่งเท่ากับ 0.8480 คิดเป็นร้อยละ 84.80 นักเรียนกลุ่มปานกลางเท่ากับ 0.7153 คิดเป็นร้อยละ 71.53 และนักเรียนกลุ่มอ่อนเท่ากับ 0.5886 คิดเป็นร้อยละ 58.56

4. นักเรียนทั้งกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลาง และกลุ่มอ่อนที่เรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. นักเรียนกลุ่มเก่งที่เรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่ากลุ่มปานกลางและกลุ่มอ่อน และกลุ่มปานกลางมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่ากลุ่มอ่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. นักเรียนที่เรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับมาก โดยกลุ่มเก่งมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้นอกจากกลุ่มปานกลางและกลุ่มอ่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. นักเรียนกลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลางและกลุ่มอ่อนที่เรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีคะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบหลังเรียนและเมื่อเวลาผ่านไป 2 สัปดาห์ไม่แตกต่างกัน แสดงว่านักเรียนมีความคงทนในการเรียน

ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมวดวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนนอกโรงเรียนในทัศนสถานวัยหนุ่มกลาง การวิจัยแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 สร้างและตรวจสอบรูปแบบ ขั้นตอนที่ 4 ทดลองรูปแบบ ขั้นตอนที่ 5 ประสิทธิภาพของรูปแบบ และ ขั้นตอนที่ 6 การปรับปรุงรูปแบบ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มี 4 องค์ประกอบ คือ ผลการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดความตระหนักในตนเอง ขั้นการจัดประสบการณ์ ขั้นการสร้างโครงสร้างความรู้ในตนเอง ขั้นการทดลองปฏิบัติ และขั้นการประยุกต์ใช้ ซึ่งมีประสิทธิผลโดยการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ มีดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.97 และความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.28

2. ผลการทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษา โอกาสเสี่ยงของตนเอง จากอารมณ์และความต้องการทางเพศ และสัมพันธภาพคู่ครองที่ดีมีคุณภาพ หลังเรียน พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .01$

3. นักศึกษามีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36

มะลิวัลย์ ม่วงคุณ (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบมีส่วนร่วมเรื่องการบวกและลบจำนวนที่มีผลลัพธ์และตัวตั้งไม่เกิน 100 สำหรับนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบมีส่วนร่วมเรื่องการบวกและลบจำนวนที่มีผลลัพธ์และตัวตั้งไม่เกิน 100 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ผลวิเคราะห์การตอบแบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการเรียนคณิตศาสตร์แบบมีส่วนร่วม

สุวรรณณี เข้มเพชร (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และศึกษาผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม วิชางานขายผลิตภัณฑ์เกษตรในท้องถิ่นสถานที่วิจัย คือ โรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3 และชุมชนในเขตตลาดสดของเทศบาลตำบลด่านช้าง กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 38 คน 2) ครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จำนวน 10 คน และ 3) ชุมชนในเขตตลาดสดของเทศบาลตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งประกอบด้วยผู้ปกครอง 38 คน ผู้ปกครองอาชีพค้าขายผักสด 15 คน ผู้ประกอบอาชีพค้าขายผลิตภัณฑ์เกษตร 20 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 73 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ครูได้ให้ข้อมูลด้านปัญหาคือด้านการเจรจาจากผู้ซื้อ ข้อเสนอแนะวิธีการขายคือ การให้ความรู้เกี่ยวกับการขายผลิตภัณฑ์เกษตรในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนให้ข้อมูลด้านการเจรจาจากผู้ซื้อ ส่วนข้อเสนอแนะวิธีการขายคือ การฝึกขายผลิตภัณฑ์เกษตรกับชุมชน ส่วนชุมชนให้ข้อมูลด้านปัญหาคือ ด้านวิธีการขายและข้อเสนอแนะวิธีการขายสามารถทำได้โดยการฝึกขายผลิตภัณฑ์เกษตร ต่อจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยมีขั้นตอนการพัฒนา 4 ขั้นตอนคือ การจัดทำหลักสูตร การวางแผนการจัดการเรียนรู้ การวัดผล และการประเมินผล 2) ผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีดังนี้ 2.1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ภาคทฤษฎี สูงกว่าก่อนเรียน 2.2) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ภาคปฏิบัติสูงกว่าเกณฑ์ 70% ที่กำหนด 2.3) ครู นักเรียน และชุมชน มีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก

มัลลวีร์ ดันวินิตกุล (2551, หน้า 56) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลการเรียนระหว่างการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบฉลาดรู้ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับแบบปกติ ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. แผนจัดการเรียนรู้กิจกรรม Power Point หนูทำได้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 แบบฉลาดรู้ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.45/85.67
2. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ แผนการจัดการเรียนรู้แบบฉลาดรู้ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม มีคะแนนผลงาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนโดยวิธีสอนแบบมีส่วนร่วมทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น นักเรียนมีความกระตือรือร้นและสนใจในการเรียนมากขึ้น มี

ทักษะการทำงานภายในกลุ่ม มีการปรึกษาและช่วยเหลือกัน กล้าแสดงออก และกล้าแสดงความคิดเห็นทำให้งานประสบความสำเร็จ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แมททิวส์ (Mathues, 2003, p. 1208 – A) ได้วิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 41 คน โดยการสุ่มห้องที่ 1 จำนวน 22 คน สอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เช่น การอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ห้องที่ 2 จำนวน 19 คน สอนโดยวิธีธรรมดา ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมจะช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอดวิชาวิทยาศาสตร์ดีขึ้น ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้เป็นสิ่งที่ทำทลายให้ครูออกแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน กระตุ้นให้นักเรียนเข้ามามีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยผ่านกระบวนการอภิปรายแสดงความคิดเห็น

ดันส์มอร์ (Dunsmore, 2003, p. 4262) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและแนวทางการพัฒนาความสามารถด้านการเรียนรู้ ของเด็กหญิงออลิคา ซึ่งเป็นนักเรียนที่เรียนอยู่ในระบบการศึกษาพิเศษ โดยผู้วิจัยได้ติดตามเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์ ตลอดช่วงเวลาเด็กหญิงออลิคาศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์พบว่า ในช่วงที่เด็กหญิงเรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาลไม่สามารถเรียนรู้อะไรได้เลย แต่เมื่อจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมตลอดระยะเวลา 3 ปี ทำให้ได้มีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับบุคคลอื่น ส่งผลให้สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เช่น ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ดีขึ้น

ซานเชซ (Sanchez, 2004, p.6503) ได้วิจัยเกี่ยวกับ การเรียนรู้ภาษาที่สองแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่พูดภาษาอังกฤษในการเรียนวิชาอื่น ๆ และนักเรียนอื่นที่เรียนวิชาทั่ว ๆ ไป ครู และผู้ปกครอง เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และบันทึกเทปการเรียนการสอนครั้งละ 1 ชั่วโมง เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่แล้วครูเป็นผู้มีบทบาทในการกำกับควบคุมการแสดงออกของนักเรียนมากกว่าที่จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในการเรียนรู้ภาษาตามธรรมชาติ โดยที่ครูจะเป็นผู้กำหนดและเลือกว่านักเรียนคนใดจะเป็นคนพูดหรือตอบคำถามอย่างไร นักเรียนที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่กับนักเรียนที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ จะมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนภาษาที่สองแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่จะรู้สึกวิตกกังวล ขาดการตอบสนองในการเรียนและมักจะย้ายไปนั่งรวมอยู่กับกลุ่มนักเรียนที่สามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ผู้มีอาชีพด้านการจัดการศึกษาต้องทำความเข้าใจอย่างมากเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนภาษาและที่สำคัญต้องศึกษาหาความรู้เพื่อที่จะได้จัดหลักสูตรสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการ

เรียนรู้ ครูจะต้องลดบทบาทการควบคุมที่เข้มงวดลงในขณะที่เดียวกันก็เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ภาษาอย่างเต็มที่

ชิน (Chin, 2005, p.4660B) ได้วิจัยเกี่ยวกับ การศึกษารายกรณีเกี่ยวกับการออกแบบการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์โดยการมีส่วนร่วม การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้เวลาถึง 2 ปี 6 เดือน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนในสหรัฐอเมริกา มีการนำเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมซอฟต์แวร์มาใช้ประโยชน์ในระดับที่ไม่น่าพอใจมากนัก โดยทั่วไปแล้วครูจำนวนมากมักจะประสบความสำเร็จเกี่ยวกับการใช้งานร่วมกัน ระหว่างเครื่องคอมพิวเตอร์กับโปรแกรมซอฟต์แวร์ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ทั้งนี้สาเหตุจากตัวอุปกรณ์และโปรแกรมไม่สอดคล้องกับความต้องการ หรือมีฉะนั้นก็มาจากสาเหตุที่ครูขาดความรู้ความสามารถในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าเป็นการดำเนินการค้าและธุรกิจ การออกแบบโปรแกรมเพื่อใช้งานนั้น ผู้ออกแบบกับผู้ใช้งานจะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้สื่อเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับความต้องการ และเกิดประโยชน์ต่อระบบการจัดการศึกษาตลอดจนครูสามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ลี ลิง ยู ลิซ่า (Lee,Ling-Yu Liza, 2009, pp. 28-29) ได้วิจัยเกี่ยวกับการศึกษาวิธีสอนภาษาอังกฤษของเด็กในชุมชนเมืองโดยการเปรียบเทียบจากองค์ประกอบของดนตรีและเพลง วัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ สอนภาษาอังกฤษจากเพลงที่มีความคิดสร้างสรรค์และเพลงที่มีความการเปรียบเทียบความแตกต่างองค์ประกอบใช้จับใจความจากเนื้อหาเพลงที่สอนวิธีหลัก คือ การศึกษาข้อมูลทั้งคุณภาพและปริมาณ มีการทดสอบก่อนเรียน หลังเรียน และแบบสังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งตอบรับกลับมาเป็นที่ยอมรับของสังคม แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมโดยการใช้เพลง ทำให้เด็ก ๆ มีความเข้าใจ ความคิดรวบยอดด้านดนตรี เกิดความก้าวหน้า และมีความสามารถในการเรียนภาษาอังกฤษได้ดีขึ้น ดังนี้ 1) การใช้ดนตรีเป็นวิธีที่ดีวิธีหนึ่งในการเรียนการสอนให้เกิดแนวคิด 2) เป้าหมายในการใช้เพลงเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ 3) ดนตรีกระตุ้นให้เคลื่อนไหวและเรียนรู้ภาษาพูดพร้อมกันกับเพลง 4) ดนตรีสามารถใช้เตรียมการเรียนในระดับสูงขึ้น

จากการศึกษาค้นคว้า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมในการพัฒนาความสามารถในการเขียนบทร้อยกรองคือการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้เพลงเป็นสื่อซึ่งมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ประสบการณ์ นักเรียนนำเสนอความรู้หรือประสบการณ์เดิม

ขั้นที่ 2 การสะท้อนความคิดและอภิปราย แบ่งกลุ่มทำกิจกรรม อภิปรายปัญหาความรู้จากบทเพลง หรืออุปสรรคจากบทเพลง

ขั้นที่ 3 เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด สรุปและเชื่อมโยงประสบการณ์กับความ
ความคิดรวบยอด

ขั้นที่ 4 การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด องค์ประกอบสุดท้ายของการเรียนรู้
การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้เพลงเป็นสื่อสามารถที่จะพัฒนา
ความสามารถของเด็กนักเรียนในการเขียนบรรยายกรองได้ดีกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเชื่อมโยงจากประสบการณ์เดิม มีการ
แสดงออกสะท้อนความคิดและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สร้างความเข้าใจเพื่อสู่ความคิดรวบยอด
นำเอาความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้จนเกิดแนวทางปฏิบัติโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งเป็น
แนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน และมีเจต
คติที่ดีต่อการเรียนรู้แบบยั่งยืนส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น